

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

20e jaargang

nummer 5

Mei 2020

KERKBEHEER

Pro-actief kerkbeheer

*Wat verstaan we
onder 'vitaal?'*

*Bureau Buitenland
Kerkbeheer: Zweden*

MINDER PAPIERSTROMEN IN UW KERKELIJKE GEMEENTE?

Stichting Kerkelijk Geldbeheer is dé financiële dienstverlener aan Protestantse kerken en aanverwante instellingen. Bij SKG kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben de webwinkel (SKG Collect) tot volle tevredenheid in gebruik.

Met SKG Collect kan uw kerkelijke gemeente:

- digitaal geld werven
- de Kerkgeld app inzetten
- makkelijk contact houden met uw gemeenteleden

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

Silas Groep
Partner van kerken

Houd de kerk in uw midden!

Hoe wilt u kerk zijn, nu en in de toekomst? Daar gaat het om en dat maakt onze aanpak uniek: wij benaderen materiële vraagstukken van kerken namelijk vanuit de missie van de kerken.

De Silas Groep ondersteunt geloofsgemeenschappen en helpt u op voorwaardenscheppend terrein. Kerken zijn heel verschillend en daarom leveren wij maatwerk.

KKA
Administraties

KKG
Beheer vastgoed

Kerkelijk Waardebeheer
Kennisdeling en kerkgebouwen

www.SilasGroep.nl
Telefoon 033 - 467 10 10

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

Periodiek Instandhoudingsplan - Restauratieplan - Renovatieplan - Herbestemming - Transformatie

Interieurplan - Bouwhistorisch onderzoek - Cultuurhistorisch onderzoek - Bouwkundige opname

Noordzijde 95' | 4225 PL Noordeloos | 0183-582600
info@lakerveld-noordeloos.nl | www.lakerveld-noordeloos.nl

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Kerk zijn in crisistijd	5
Agenda	6
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Kennis ontwikkelen voor pro-actief kerkbeheer	7
Stimulering en facilitering pro-actief kerkbeheer	11
Opinie Bestuur en afdelingen	14
Wat verstaan we onder 'vitaal'?	15
Vraag van de kerkrentmeester	18
Maandelijks cartoon	19
De orgelbank	19
VKB Partner Fjelliet	20
VKB Partner ProjectPerfect	21
VKB Vrouw Lidy Habiecht-Vedder	23
Bureau Buitenland Kerkbeheer: Zweden	24
Verenigingsnieuws In memoriam	29
Kerken delen. Pax Christikerk, Den Haag	30
Uit het bestuur	31
Actueel	32
De vervangingsverzekering voor predikanten	33
Flitsen uit 100 jaar VKB (13)	34
Flitsen uit 100 jaar VKB (14)	36
Onderscheidingen van de VKB	38

Pro-actief kerkbeheer: 'Juist nu'

'Juist nu' is inmiddels een communicatie-cliché geworden, door iedereen gebruikt en dus gedevalueerd in deze crisistijd. Toch is het nú een prima moment om de gebaande paden van kerkelijk beleid te verlaten en werk te gaan maken van pro-actief kerkbeheer. Kort gezegd: je niet door de ontwikkelingen laten inhalen maar ze vóór blijven.

In dit blad daarvoor een 'hartstochtelijk' pleidooi van Willem Brethouwer, afkomstig uit een geheel andere branche dan het kerkelijk bedrijf. En een overzicht van de PAKBit plannen van de VKB van de hand van onze directeur Jos Aarnoudse.

We worden wel wat gehinderd bij de opstart van activiteiten: klankbordgroepen en *expert meetings* zijn lastig te organiseren evenals het opzetten van proefprojecten. Maar daartegenover staat de luxe van meer reflectie en een zorgvuldiger voorbereiding.

Bert van Rijssen
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB

Drs. C. de Raadt, Bodegraven, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
Drs. R. Buddenberg, Zoetermeer, lid

Ereleden

D.G. Bijl, drs. G. van Soest en
Mr. P.A. de Lange

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van
Rijssen, eindredacteur, W. Hukom,
N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden
van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen
€ 30,- per abonnement; 6 t/m 10

abonnementen € 28,- per abonnement
en 11 en meer abonnementen € 26,-
per abonnement. Abonnementsprijs
voor niet-leden € 33,- per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 9 pct.
BTW. ISSN 1568-8712. Abonnementen
lopen van 1 april t/m 31 maart. Opzeg-
ging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de
aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers
per jaar (juli/ augustus en november/
december zijn gecombineerde nummers).

Oplage & druk

5.500 ex. © mei 2020 - Verloop drukkerij

Foto omslag

iStock

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overal waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;
- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;
- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

Inrichten van Kerken
Bij restauratie, renovatie
en nieuwbouw

de Oosterkerk Capelle aan den IJssel

www.pimvandijkdesigns.nl tel: 0575-528803

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA. PASSIE VOOR MENS EN TECHNIEK.

UNETO-VNI

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

TOINE DAELMANS

**LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN**

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Kerk zijn in crisistijd

Wat oorspronkelijk leek op een forse griep en bovendien ver weg in het Oosten, bleek de afgelopen maanden uit te groeien tot een wereldwijde pandemie die vele slachtoffers eist en de mondiale samenleving op zijn grondvesten doet schudden. Een situatie overigens die niet zo maar over is, voor lange tijd consequenties heeft en ons dwingt vanzelfsprekendheden in de sociale omgang fundamenteel ter discussie te stellen. De gevolgen gaan ook niet voorbij aan de kerken. Ze vormen immers een onderdeel van de samenleving en zijn als zodanig dus niet uitgezonderd.

En die gevolgen hakken er fors in. Juist één van de belangrijkste kenmerken van die kerk: het zijn van een hechte geloofsgemeenschap wordt door de omstandigheden ten principale ter discussie gesteld. De wijze waarop we daar vorm aan geven in vieringen en diensten, in nabij pastoraat, in aanwezige geestelijke zorg is plotseling niet mogelijk. Zie maar hoe dat heeft uitgewerkt op de manier waarop we dit jaar vorm hebben gegeven aan de viering van Pasen, waarbij de plaatselijke gemeenschappen gelukkig met creativiteit toch nog aan het werk zijn gegaan en waarbij ook de maatschappelijk betrokken rol van de kerkelijke gemeenschappen weer eens nadrukkelijk zichtbaar wordt.

Je merkt in zo'n crisissituatie ook dat de minderheidspositie die de kerken in de huidige samenleving zijn gaan innemen gevolgen heeft voor wat vroeger eerder gewoon was. We zijn hier de vanzelfsprekendheid voorbij. Het is niet per definitie zo dat predikanten en kerkelijk werkers worden gezien als vitale beroepen waarvoor uitzonderingen zouden moeten worden gemaakt. Het is niet voor de hand liggend om te zien dat naast kleine en grote bedrijven ook plaatselijke kerken de economische gevolgen ondervinden van de stilvallende economie en samenleving.

We hebben als VKB gemeend om rond deze thema's ons nadrukkelijk present te stellen. Zowel waar het gaat om de vitale rol van de pastor als de precare financiële positie hebben we een nadrukkelijke lobby naar overheid en politiek ingezet en aandacht gevraagd. Het drukt ons nadrukkelijk op de belangenbehartigende rol die we namens de kerkrentmeesters hebben te vervullen.

We zoeken daarbij overigens wel zorgvuldig naar de balans in de redenering. Daar waar we levende kerk in de

samenleving zijn voldoet louter en alleen een beroep op de in Grondwet vastgelegde godsdienstvrijheid niet. Dat kan zelfs doorslaan. Als kerkrentmeesters hebben wij enige moeite met het voortdurend beroep van sommigen op de juridische 'status aparte' van de kerk, als die vooral wordt ingeroepen om bepaalde rechtspositionele voordelen te beschermen. Laat duidelijk zijn, dat wij de waarde van de op deze manier in onze Grondwet en in het Burgerlijk Wetboek verankerde godsdienstvrijheid en organisatievrijheid voor kerkgenootschappen onderkennen. Maar, niet alleen buiten de kerk, ook in onze eigen gemeenten komen wij steeds meer de vraag tegen waarom (medewerkers van) de kerk anders behandeld zouden moeten worden dan anderen. De predikanten in onze kerk worden (als we alle financiële componenten bij elkaar op tellen) onzes inziens in vergelijking tot vergelijkbare academisch opgeleide beroepsgroepen heel behoorlijk gehonoreerd. Is het niet redelijk dat ook predikanten en hun gezinnen vergelijkbare afwegingen zullen moeten maken, maar ook kunnen en willen maken, waar het hun rechtspositionele verworvenheden betreft?

Juist nu en in deze lastige tijd doet het er toe hoe wij als kerkgemeenschappen die balans tussen de bijzondere positie en het onderdeel zijn van de Nederlandse samenleving weten vorm te geven. Daar zit een opdracht in. Houdt fysiek afstand, maar zorg voor geestelijke nabijheid.

VKB-activiteiten

Alle bijeenkomsten van de VKB tot in ieder geval 1 september zijn afgelast in verband met de coronacrisis. Dat betekent onder andere dat er geen cursussen worden gegeven en dat de voorjaarsbijeenkomsten van de Afdelingen niet doorgaan. De ledenraadsvergadering die op 6 juni zou worden gehouden is vooralsnog uitgesteld naar 12 september.

Jubileumviering VKB

Op D.V. zaterdag 21 november 2020 wordt er in de Joriskerk te Amersfoort een centrale viering met een gevarieerd programma gehouden. Zet de datum alvast in uw agenda.

Voor meer informatie zie: <https://kerkrentmeester.nl/media/verwijzingen/kerkrentmeester2017/kennisbank/organisatie/JUBILEUMVIERINGUPDATE2.pdf>

Vragen over kerkbeheer?

Neem eens een kijkje in de kennisbank op onze website.

► www.kerkrentmeester.nl/kennisbank/

			
Mensen	Gebouwen	Geld	Organisatie

KALENDER

Kalender voor kerkrentmeesters

Juni:

- Toezending van de vastgestelde jaarrekening door de kerkenraad.
- Betaling Maandnota.
- Publicatie kerkblad over de stand van zaken van de in januari gehouden actie Kerkbalans (stand van toezeggingen, bijdragers en dergelijke en het mogelijk te verwachten resultaat).
- Huurtarieven verhuur kerkelijke gebouwen per 1 juli aanpassen waarover de aankondiging in april plaatsvond.

Handleiding voor kerkrentmeesters

De *Handleiding voor kerkrentmeesters* is hét naslagwerk en voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk.

De kosten voor de *Handleiding* zijn € 14,50 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 13,05)

Brochure Ruimte

De brochure *Ruimte* is geheel vernieuwd. Het is geschreven voor iedereen die bij een kerkelijke gemeente van de Protestantse Kerk betrokken is. Het boekje wil in hoofdlijnen iets vertellen over de organisatorische kant van het kerk-zijn, althans zoals het binnen de Protestantse Kerk in Nederland is geregeld.

Ruimte wordt door colleges van kerkrentmeesters aangeboden aan bijvoorbeeld degenen die belijdenis doen of degenen die een taak in de gemeente op zich nemen, al dan niet als ambtsdrager, maar ook voor hen die al langer horen tot de gemeenschap van de plaatselijke kerkelijke gemeente kan het boekje waardevolle informatie bevatten.

De kosten voor de brochure zijn € 3,00 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 2,69)

Zowel de *Handleiding* als *Ruimte* zijn te bestellen in de webshop van de VKB (www.kerkrentmeester.nl/webshop) of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Kennis ontwikkelen voor pro-actief kerkbeheer

In gesprek met Willem Brethouwer van marktonderzoeksbureau *MarketResponse*

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Willem Brethouwer en Pixabay

Willem en ik kennen elkaar al uit een ander leven (ik heb in de 80er jaren zelfs een keer vergeefs gesolliciteerd bij *MarketResponse*). Dit interview is afgenomen met behulp van een beeldbelsessie. Aanleiding is het idee van Willem om zijn online onderzoeks'tool' *SmartAllies* gratis beschikbaar te stellen aan gemeenten, die hiermee bijvoorbeeld *feedback* kunnen vragen aan hun leden over door de gemeente ontplooide activiteiten. Als dit plan meer concreet wordt zullen gemeenten hierover nader worden geïnformeerd.

Pro-actief kerkbeheer

Hoe zie jij pro-actief kerkbeheer?

"In de eerste plaats, kijkend vanuit de kerkbeheer kant: dan zie je een langzame daling van ledentallen, heel langzaam lekt de emmer leeg. Het lokale kerkbeheer reageert met interventies, vooral bezuinigingen (bijvoorbeeld het schrappen van predikantsformatie). Colleges maken wel meerjarenramingen (mijn eigen vrouw is ook kerkrentmeester geweest), maar het urgentiegevoel ontbreekt. Er is een gedragsverandering nodig, ook voor wat betreft

de relatie tussen het college van kerkrentmeesters en de gemeente, dat zou van een 'efficiënte/ transactionele' naar een pro-actieve wederkerige relatie moeten groeien."

Mindshift bij gemeenten

Wat bedoel je daar precies mee?

"Momenteel is de informatieverschaffing aan gemeenteleden nogal routinematig: iedere maandag worden de collectegelden geregistreerd en doorgegeven, de gemeente krijgt de resultaten van de Actie Kerkbalans, heeft inzage in begrotingen en jaar-

rekeningen... Het is best wel een geoliede machine, maar daar blijft het bij. Welke parallel is er te trekken met een andere organisatie in Nederland? Voor wat betreft pro-actief kerkbeheer zou ik willen verwijzen naar het Centraal Bureau voor de Statistiek. Vroeger registreerde dat netjes op sector- en mensniveau, maar het bleef bij registreren. Er is op enig moment een *mindshift* geweest waarna het bureau is begonnen met naar buiten treden met scenario's, documenten, *whitepapers*, met als doel de CBS-producten toegankelijker te maken en dichterbij de mensen te brengen. Daarbij ging het samenwerken met andere partijen en verveelvoudigde het aantal databronnen.

"Niet alleen registreren en beheren, maar ook signaleren en agenderen."

Voor de Protestantse Kerk gaat het niet alleen om registreren en beheren, maar ook over signaleren en agenderen, met het gezag van 'nu moeten we gaan ingrijpen anders hebben we een probleem', om een urgentiebesef, wetende dat de wereld in verandering is." ▶

Smell of the place is een door de Indiase managementgoeroe Sumantra Goshal ontwikkeld begrip, waarbij hij de geur van zijn geboortestad Calcutta in de zomer vergelijkt met die van Fontainebleau in het voorjaar.

Organisaties met een verkeerde *smell* kennen een cultuur die gekenmerkt wordt door de begrippen *constraint, compliance, control, & contract* (kaders, naleven van regels, controle en (*top-down*) houden aan afspraken), terwijl een goede *smell* wordt gekenmerkt door de begrippen *stretch, discipline, trust & support* (rekkelijkheid, zelfdiscipline, vertrouwen en ondersteuning).

"Ik geef een voorbeeld: Wat is de impact van de huidige crisis? We hebben nu vier à vijf keer virtuele kerkdiensten georganiseerd, maar wat nu als dit nog een half jaar doorzet? Lege gebouwen, wat moet er dan gebeuren, wat gebeurt er als de kerk virtueel blijft? Dat vergt een hele andere insteek qua gebouwen en vastgoed, maar misschien ga je meer mensen krijgen die zich melden (die je nu mist omdat ze zich niet fysiek willen verplaatsen of niet altijd om 10 uur de dienst kunnen of willen bijwonen). De behoefte aan spiritualiteit was tot nu toe plek- en plaatsgebonden, maar zal misschien in de toekomst virtueel aanwezig zijn en niet meer plaatsgebonden. *Communities* worden belangrijk, hoe komt het nu dat de *mastercommunity* 'De Kerk' die kans laat lopen? De huidige situatie biedt perspectief om het roer om te gooien."

"En hoe kan het dat gemeenten, ook qua digitalisering van hun dienstverlening, individueel het wiel blijven uitvinden terwijl we schitterende *benchmarks* hebben? Waarom komen kerkenraden alleen bij elkaar over de vloer als er predikanten worden beroepen? Waarom is er zo weinig overleg tussen kerken, en hoe kan een club als de VKB daar dan een meer bemiddelende en verbindende rol in spelen? Ik zie pro-actief kerkbeheer ook als een instrumentarium om de connectie tussen kerkenraad en gemeente en gemeenten onderling te faciliteren. Wat zou het mooi zijn als een college van kerkrentmeesters à la CBS/CPB prikkelende scenario's schetst, denkbeelden waarover je in discussie kunt gaan. Scenario's

komen nooit uit, maar je moet wel kunnen nadenken over hoe je in ieder scenario kunt overleven. Het gaat bij gemeenten namelijk altijd om de 'continuïteit van de business' (de lamp brandende houden)."

"Scenario's komen nooit uit, maar je moet wel kunnen nadenken over hoe je in ieder scenario kun overleven."

De landelijke kerk

Je begon je verhaal met "in de eerste plaats..."

"In de tweede plaats moet je kijken vanuit de landelijke kerk. En daar voel ik wel een probleem. Ik heb de indruk dat gemeenten voor beleidsmatige ontwikkeling wel zelf bezig zijn, maar niet vaak een beroep op de landelijke kerk doen, terwijl daar wel expertise is om mee te kunnen sparren. Ik heb ook de indruk dat dat te maken heeft met een reputatie van 'Utrecht' die voor verbetering vatbaar is. Enige reflectie daar is op zijn plaats, en volgens mij zijn ze daar ook wel mee bezig. Het lijkt nu vaak of gemeenten en landelijke kerk langs elkaar heen werken, een soort ongewenste ouder – kind situatie waarbij het 'rebelse' kind doet wat het wil en vader/moeder niet nodig heeft. Is dat een probleem van de ouder of van het kind? Volgens mij van de ouder die in de hechtingsfase

steken heeft laten vallen... De '*smell of the place*' is niet goed."

Als je de kerk ziet als een auto, dan is de dienstenorganisatie de voorwielaandrijving en de VKB de achterwielaandrijving; samen zou dat een gebalanceerde vierwielaandrijving moeten zijn, maar dat is nu niet zo. Dat is trouwens ook iets waar de VKB aan zou moeten werken, háár uitdaging is het aangaan van een succesvolle dialoog met de dienstenorganisatie. En de dienstenorganisatie zou moeten streven naar meer klantgericht werken. Ik zou willen pleiten, een nadrukkelijke *call to action*, voor het onmiddellijk inrichten van twee kerkbrede *taskforces*, die moeten bezinnen, bezielen en bewegen:

- 1) Een *taskforce* met lange termijn perspectief die scenario's voor gemeenten ontwikkelt;
- 2) Een *taskforce* met korte termijn perspectief die zich buigt over de gevolgen van de crisis, de bedreigingen en kansen.

De rol van beleidsinformatie in pro-actief kerkbeheer

Hiermee heb je het conceptuele kader wel zo'n beetje geschetst.

Laten we naar de concrete middelen gaan kijken. Wat is je visie op de rol van beleidsinformatie in pro-actief kerkbeheer, welke informatie is nodig en hoe kom je eraan?

“Kijkend vanuit een historisch perspectief zie ik drie fasen. Vanuit de traditie maakten gemeenten beleid (als ze het goed deden) door het maken van een interne en externe analyse, ze maakten op grond daarvan keuzes, definieerden opties en werkten die uit in een klein groepje deskundigen. Die maakten het plan, verdedigden het in de kerkenraad, en daarna werd het teruggekoppeld naar de gemeenteleden die er ‘ja’ of ‘nee’ tegen konden zeggen.”

“Vanaf de jaren ‘90 zie je dat leden veel eerder in besluitvormingsprocessen betrokken worden. Met bijvoorbeeld ledenraadpleging, huiskamer gesprekken worden meningen verzameld, en dan al dan niet met klankbordgroepen uitgewerkt tot een plan, waaraan betrokken gemeenteleden hun steentje bijdragen.”

“Nu krijgen we een vervolgfase, want grote veranderingen komen

gelijktijdig bij elkaar. In het hier en nu spelen megaveel veranderingen. Ik zie drie subthema’s:

1) Doelgroepenbeleid

Dit was altijd al belangrijk in communicatie, maar het wordt opeens nóg veel belangrijker. Denk eens aan gemeenteleden in verpleeghuizen, die staan nu en in de komende maanden in de belangstelling, want ze leven onder druk. Of aan kinderen die thuis moeten blijven. Hoe kom je erachter wat daar speelt, waarvoor de kerk van betekenis kan zijn? We hebben *feedback* nodig, wat gebeurt er, bronfeedback, en een mechanisme waar informatie binnenkomt en teruggedeed kan worden. Die informatie bevat elementen van ruis en van signaal. De kunst is om dat te kunnen onderscheiden. Een signaal is: oeps, dit wordt structureel, daar moeten we wat mee. Ruis is: dit speelt maar even, is over twee weken voorbij, laten lopen. Dit is informatie nieuwe stijl.

2) Vooruitkijken en terug redeneren

Dat betekent beginnen in het hier en nu, bij het individu (gemeenteleden en vertegenwoordigers van subdoelgroepen) informatie naar

boven halen, (en daarbij letten op wat signaal of ruis is). Die informatie ga je abstraheren, en gebruiken om vooruit te kijken (maximaal vier jaar). Tegelijkertijd moet je de macro samenhang duiden, wat ligt hierachter? Dat is de essentie van beleidsontwikkeling nieuwe stijl. Gelijktijdig zou je een groepje dwarsdenkers (*‘futurizers’*) moeten hebben, divers en pluriform van samenstelling, die een gewenste situatie over vier jaar definiëren en dan terug redeneren wat nu nodig is om dat te bereiken.

“Hoe kom je erachter wat er speelt, waarvoor de kerk van betekenis kan zijn?”

3) Korte termijn versus lange termijn denken

Dus in het hier en nu signaleren, en kijken wat dat voor de langere termijn betekent. Een voorbeeld: Nu zijn opeens alle scholen en kerken online, dat zou normaal nooit ge-

Parabel van de brug zonder rivier

De foto toont een rivier, ergens in Centraal Amerika. Door de orkaan Mitch is de loop van de rivier veranderd. Hij stroomt niet meer onder de brug door; de brug heeft zijn functie verloren. De parabel werd oorspronkelijk ontwikkeld voor de Actie Kerkbalans (veranderend geefgedrag) maar lijkt ook wel toepasbaar op algemene kerkelijke beleidsvorming waar dit interview over gaat.

Op welk vlak is de rivierstroom veranderd? Er zijn trendmatige veranderingen: De kerk is zijn dominante positie in het leven van veel kerkmensen kwijtgeraakt, en niet ieder kerklid verhoudt zich meer op eenzelfde manier tot de kerk (qua betrokkenheid, bijvoorbeeld). Maar misschien is de coronacrisis ook wel een soort orkaan Mitch die een blijvend effect op gedragspatronen gaat veroorzaken. En daar moeten we wat mee als kerk.

beurd zijn. De vraag die opkomt is: Hoe wordt dat gecementeerd, blijvend gemaakt? Gaan mensen nu ook diensten bekijken van andere kerken; hoe hou je ze vast? En doordenkend op doelgroepen: Bij virtueel werken kan ik rechtstreeks in een school, verpleeghuis, ziekenhuis komen, dus kan ik gericht mijn verhaal kwijt. Misschien maar voor 15 mensen, maar je krijgt nieuwe vormen, 'geloofsarrangementen'. En de functie van de eredienst verandert, want je kunt veel beter mikken op wie je wil spreken en wanneer, wat, hoe en waarom. Voor de jeugd kun je een ander arrangement maken dan voor betrokken leden. Of voor minder betrokken mensen.

SmartAllies

Hoe zou je SmartAllies, jullie onderzoekssoftware, voor gemeenten willen inzetten?

"Vooral om te gebruiken voor *feedback* op activiteiten. De zondagse eredienst is een hoofdactiviteit van de gemeente. Daar kun je *feedback* op vragen. Niet alleen wat men van de dienst vindt, maar wat men ermee doet. Hoe heb je het ervaren? En evaluatief informeren hoe de

dienst is overgekomen. Wat is goed, wat kan beter? En dan gaat het niet over de inhoud van de boodschap, maar over dienstverleningsaspecten. Wat is positief aan virtuele diensten, wat miste men?"

"Een tweede onderzoeksblok zou kunnen zijn: geloofsbeleving in deze tijd. Welke behoeftes ontstaan hieruit? Waar zit men op te wachten? Zingeving, bezoek, hulp met het installeren van beeldbellen?"

"Nu is de tijd, de komende acht weken, om een nieuw ei te leggen. Hoe kunnen we dit tijdsgewricht zinvol benutten?"

"Een derde denkbaar blok is: plaatsbepaling, verbindingen met andere thema's. Om input te krijgen wat er speelt qua geloofsbeleving in het dagelijkse leven. Dat onderzoek kan helpen om te segmenteren, vaak komen we niet verder dan oud – jong, betrok-

ken – niet betrokken, misschien zijn er meerdere dimensies. Als e-mailadressen bekend zijn kan je de mate van betrokkenheid peilen. Bereik je door de virtuele dienstverlening nieuw publiek of juist niet? We gaan van *place* naar *space*. Mensen gaan op hele andere kerken inloggen. En dan kan je gaan vergelijken. In *space* zijn de mogelijkheden oneindig, het wordt veel lastiger als plaatselijke gemeente om mensen vast te houden."

Tot slot

Wat wil je nog kwijt aan de kerkrentmeesters?

"Nu is de tijd, de komende acht weken, om een nieuw ei te leggen. Hoe kunnen we dit tijdsgewricht zinvol benutten? We moeten kaderstellend handelen, het momentum pakken, en denkgroepen formeren. In juni is er een eerste deadline, dan kunnen die groepen (fysiek?) weer bij elkaar komen. In de zomer is er hopelijk weer de onderdompeling in het reguliere leven, daarna gaat het denkproces weer door, hopelijk niet as usual maar vernieuwd. Dit is de kans dingen opnieuw uit te vinden. Experimenteren is het toverwoord voor de komende drie maanden!"

Over Willem Brethouwer

Willem Brethouwer (Heerlen, 1957) schreef zijn scriptie voor NIMA-C over segmentatie in de kerk. Hij begon zijn carrière als marktonderzoeker bij het bureau *InterView* ('het bureau van Maurice de Hond').

In 1985 richtte hij met collega Wim van Slooten zijn eigen bureau op: *MarktResponse* (later *MarketResponse*), waarvan hij momenteel nog steeds eigenaar/directeur is.

In 2016 werd hij door de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving uitgenodigd om mee te denken over nieuwe geldwervingsstrategieën voor plaatselijk gemeenten. Hij is de bedenker van de parabel van de 'brug zonder rivier' (zie kaderstuk).

Stimulering en facilitering pro-actief kerkbeheer

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** VKB

Gedurende de achterliggende jaren is door de VKB, mede in het kader van het denken over 'Kansen voor kerken' en 'Kerk 2025', naar voren gebracht dat een wending naar pro-actief kerkbeheer gericht op de vitaliteit van plaatselijke gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland nodig is.

Achtergrond

Zo'n wending vraagt – daar waar dat nog niet is gebeurd – een omslag naar zelfbewuste colleges van kerkrentmeesters, die samen met hun kerkenraden de toekomst beleidsmatig tegemoet durven te zien. Dat vraagt ook vormen van samenwerking en deskundigheidsbevordering die het ook kleine gemeenten en kerkplekken mogelijk maken de juiste randvoorwaarden voor hun gezochte vorm van kerk-zijn in de toekomst te creëren. Tenslotte vraagt het onzes inziens facilitering van zogeheten 'sturingsinformatie': wat heb je nodig en wat moet je weten, naast geloof, hoop en liefde, om – wat de nabije toekomst betreft – niet in het luchtledige te opereren?

De afgelopen jaren zijn benut om in samenwerking met andere partijen rond de zogeheten 'sturingsinformatie' een project van de grond te krijgen. Maar tot nog toe bleken "tussen droom en daad wetten in de weg te staan en praktische bezwaren" (Willem Elsschot). Hoe dit ook zij, in 2020 zijn we op het punt aanbeland, dat het bestuur van de VKB daadwerkelijk de stap wil zetten naar een programma van tenminste vijf jaar ter stimulering en facilitering van een kerk-brede omslag naar pro-actief kerkbeheer in het kader van visie op vitaal kerk-zijn 'door de krimp heen'.

Kerkrentmeesters wakker maken

Regelmatig horen we als VKB de klacht van belanghebbenden bij een minder goed verlopen kerkelijke reorganisatie: hadden we maar eerder bij de naderende situatie stil gestaan. Ook krijgen we regelmatig de vraag: hoe kunnen we onze situatie plaatsen in vergelijking tot anderen? Kunnen we daar lessen uit trekken? Niet dat dit

nu al massaal gebeurt, maar we zien wel de problematiek toenemen. Plaatselijke gemeenten komen meer en meer, vroeger of later, voor echte reorganisatievraagstukken te staan. Nog lang niet alle kerkrentmeesters zijn 'wakker' genoeg om te beseffen, dat dit ook hun gemeente op de één of andere manier zal raken.

Het kantoor van de VKB aan de Vrieseweg te Dordrecht

Informatie-verrijking inzetten

Ik focus in dit artikel vooral op de (verdere) ontwikkeling en de implementatie van toegankelijke en bruikbare informatievoorziening plus de daaraan verbonden deskundigheidsontwikkeling voor kerkrentmeesters, die behulpzaam kan zijn bij beleidsgericht kerkbeheer. De gedachte erachter is dus dat het van belang is dat de gemeenten (kerkenraden, kerkrentmeesters, gemeenten) nadenken over de vraag hoe zij kerk zijn, hoe ze dat in de (nabije) toekomst willen en kunnen zijn, en hoe ze het beheer daarop kunnen afstemmen. Wij merken dat lokale kerkrentmeesters die aan de slag gaan met een systematische verkenning van de toekomst vooral geïnteresseerd zijn in de situatie van hun plaatselijke gemeente in relatie tot andere vergelijkbare gemeenten binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Daarnaast zijn ze geïnteresseerd in mogelijke toekomstscenario's (prognoses) bij de variatie van een aantal variabelen (zoals bijvoorbeeld geldwerving, vermogensrendement, ledenontwikkeling, huisvestingsverplichtingen, verplichtingen ten behoeve van betaalde krachten).

Gemeenten met wijkgemeenten

Overigens zien we dat bij grotere gemeenten met wijkgemeenten, daar waar deze wijkgemeenten als quasi-zelfstandige plaatselijke gemeenten fungeren, eenzelfde behoefte bestaat op het niveau van de wijkgemeenten. Met 'quasi-zelfstandig' bedoelen we die situaties waarin wijkgemeenten feitelijk een grote decentrale verantwoordelijkheid hebben gekregen voor het eigen beleid en het eigen kerkbeheer. Overigens zijn er ongeveer 160 gemeenten met wijkgemeenten binnen het geheel van onze kerk. We willen dus ook mikken op deze wijkgemeenten met onze ondersteuning. Dit is echter voor de verwerking van financiële gegevens nog wel een uitdaging, omdat binnen de Protestantse Kerk alleen de jaarrekeningen van de geaggregeerde gemeenten als rechtspersonen worden verwerkt (en dus ook FRIS inclusief de meerjarenmodule – tot nu toe – alleen werkt op gemeente-niveau).

Relatie tot FRIS

Ten behoeve van het financieel toezicht is in 2018 FRIS van start gegaan. Dat werd in opdracht van de kerk ontwikkeld, met name in het kader van financieel toezicht. Hierin worden de financiële gegevens (jaarrekeningen en begrotingen) van alle gemeenten en diaconieën digitaal verzameld. Op basis daarvan zijn en/of worden ook een aantal functionaliteiten ontwikkeld, zoals ANBI-rapportage, quotumaangifte en een module voor het maken van een meerjarenbegroting met prognosefunctie bij het variëren van relevante variabelen. De laatste functionaliteit wordt toegevoegd omdat in de richtlijnen

van de GCBB het aanleveren van een meerjarenbegroting in sommige omstandigheden verplicht zal worden voor gemeenten.

Ontwikkeling van aanvullende tools onderdeel van project

Als VKB zien wij de ontwikkeling van aanvullende tools als relevant en als een belangrijk onderdeel van het project om het pro-actief werken bij colleges van kerkrentmeesters in onze kerk een belangrijke stimulans te geven. Dit willen we zoveel mogelijk doen in samenwerking met relevante partijen en met behulp van financiers die een weliswaar kleinere maar innovatieve en vitale Protestantse Kerk – ook in de toekomst – een warm hart toedragen. De invoering van FRIS enerzijds en de ontwikkeling van een analysetool met benchmarkfunctie anderzijds dienen te fungeren als motoren van deze innovatie. Van groot belang bij de ontwikkeling richting kerkbreed pro-actief kerkbeheer is daarnaast begeleiding en communicatie. Het volstaat niet technische informatie ter beschikking te krijgen als de onderliggende filosofie waarin die managementinformatie een rol zou moeten spelen niet indaalt in de werkwijzen van colleges van kerkrentmeesters, en wel in samenwerking met hun kerkenraden.

Het totale project gaat dus om het beschikbaar stellen van instrumentarium gepaard gaand met een 'offensief' van een aantal jaar om het pro-actieve en beleidsmatige denken tussen de oren van onze kerkrentmeesters te krijgen.

Waarmee beginnen we vanaf 2020?

Zodra het luwen van de coronacrisis het mogelijk maakt, starten we met een aantal initiatieven. Nog steeds zullen we samenwerking zoeken met relevante en geïnteresseerde partijen (zoals bijvoorbeeld de dienstenorganisatie van de PKN, KKA/KKG, SKG). We willen echter nu wel echt van start gaan vanuit het voorwerk dat is gedaan. We nodigen graag anderen uit aan te haken, mee te doen en voorzover mogelijk bij te dragen.

Onderdeel 1 wordt: VKB-Kerkbeheer-Advies.

Onderdeel 2 wordt: VKB-Kerkbeheer-Onderzoek.

Onderdeel 3 wordt: VKB-Kerkbeheer-Academie.

VKB-Kerkbeheer-Advies behelst advisering en dienstverlening, die gericht zullen zijn op het zo optimaal mogelijk (hoe dan ook, in het licht van te mobiliseren mensen en middelen) stimuleren en faciliteren van pro-actief kerkbeheer in de lokale (wijk)gemeenten (en op termijn kerkplekken, kerngemeenten) binnen de Protestantse Kerk. Het wordt opgezet in de vorm van een groeimodel waarbij opgedane ervaringen van belang zijn voor de verdere ontwikkeling.

VKB-Kerkbeheer-Onderzoek behelst het verwerven van relevante data met betrekking tot protestants kerkbeheer, en het maken van macro-analyses ten behoeve van beleid.

VKB-Kerkbeheer-Academie behelst het geheel van toerustend en deskundigheidsbevorderend materiaal en activiteiten, al dan niet in samenwerking met anderen ontwikkeld, die wij beschikbaar stellen voor de kerkrentmeesters van onze kerk, en mogelijk andere belanghebbenden bij protestants kerkbeheer.

Pilotfase

We formuleren in 2020/2021 preciezer welke gegevens we van een gemeente of quasi-zelfstandige wijkgemeente (of op termijn van kerkplek/kerngemeente) nodig hebben in het kader van VKB-Kerkbeheer-Onderzoek.

We starten vervolgens met een tweezijdige pilot. Enerzijds gaan we van start met het benaderen van onze leden (en mogelijk andere partijen) om de gewenste data te gaan verzamelen en om een duurzame infrastructuur op te bouwen om dit ook langjarig vol te kunnen houden.

Anderzijds starten we een pilot met tien gemeenten om met een aantal tools aan de slag te gaan in het analyseren van hun eigen situatie in vergelijking met die van anderen, en het mogelijk trekken van conclusies daaruit ten behoeve van beleid. Vraag in de pilot is dan vooral: hebben we de meest adequate sturingsinformatie in beeld, of moeten we het bijstellen en dus ook de databehoeftte die eraan ten grondslag ligt?

Vervolg na de pilotfase

Na de pilotfase zal de vraag beantwoord moeten worden wat op dat moment de beste vervolgaanpak is. Doelgericht langzaam per segment opbouwen (dakpansgewijs), of juist meteen inzetten op een zo hoog mogelijke respons? Dit zal mede afhangen van de mate waarin in de pilotfase we bereidheid tot medewerking bij onze leden ondervonden, en bereidheid tot samenwerking bij andere partijen. Het zal duidelijk zijn dat we naast servicebureau ook onderzoeksbureau kerkbeheer binnen de Protestantse Kerk willen zijn, waardoor we onze service aan leden en naar wij hopen ook de kwaliteit van het kerkbeheer binnen de breedte van onze kerk verder kunnen verbeteren.

Wij hopen in een aantal jaar een zodanig resultaat (qua deelname) te hebben behaald, dat het daarna de 'norm' wordt, waarbij steeds meer (wijk)gemeenten (en kerkplekken) zich zullen aansluiten.

Bestuur en afdelingen

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Pinterest

Er was nog wel wat te doen over de uitzonderingen voor religieuze bijeenkomsten in coronatijd. Het georganiseerd humanisme sprong meteen weer op het vinkentouw. Pas op dat de kerk niet voorgetrokken wordt! Ze hebben sinds keizer Constantijn immers al een voorsprong van zo'n 15 eeuwen! Dat moet nu echt afgelopen zijn! Omgekeerd zitten er meteen orthodoxe religieuzen in de gordijnen. De overheid kan geen kerkdiensten verbieden of een maximum aantal aanwezigen verordineren. Geen grondwet of andere wet die dat toestaat!

Welnu, het lijkt me echt iets voor het *Tijdschrift voor Religie, Recht en Beleid* om daar in 2022 of later nog eens een themanummer aan te wijden. Misschien is het wel wijsheid van onze regering om bijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard toe te staan. Dan kan er tenminste rond uitvaarten nog iets. Ik spreek uit eigen ervaring, als familie en als voorganger. En ja, als er dan kerkelijke clubs zijn die de grenzen willen opzoeken. Het zij zo. En nee, misschien is op het scherpst van de snede de constitutionele basis voor een verbod op een gelovige samenkomst wel wankel. Maar wellicht is gehoorzaamheid aan het Woord van God of evangelische bewogenheid een betere basis om als kerk nu even af te zien van gevulde kerkgebouwen. We hoeven maar naar de kern van de geboden te gaan: 'heb uw naaste lief', en dan hebben we geen Nederlandse grondwet of welke andere wet dan ook nodig om te weten waar het nu op aan komt.

Waarom ik zo begin is omdat de kerk de (algemene) krant en het journaal weer haalt. In één van de stukken in een seculiere krant werd iets geschreven over de Gereformeerde Gemeenten. Namelijk dat 'het landelijk bestuur' de 'plaatselijke afdelingen' het advies had gegeven om af te zien van het beleggen van kerkdiensten. Tja, zo ziet een journalist dat kennelijk. De kerk als Albert Heijn met een hoofdkantoor en in het land filialen.

Maar hoe zien we het zelf eigenlijk? Je hebt aan de éne kant het congregationalistische model: elke plaatselijke gemeenschap is geheel zelfstandig. Je hebt aan de andere

kant het episcopale-hiërarchische model: de kerk wordt vanuit een centrum via bisschoppen geleid, die inderdaad 'plaatselijke afdelingen' kent, namelijk parochies. En je hebt iets wat er op de één of andere manier tussenin zit: het zogeheten presbyteriaal-synodale model, in Nederland met twee varianten: plaatselijke zelfstandige kerken die zich via kerkelijke vergaderingen (classes, synoden) verbinden (denk aan de Gereformeerde Gemeenten, Christelijke Gereformeerde Kerken etcetera, hun namen zijn dan ook in het meervoud geschreven) en landelijke kerken die bestuurd worden door een synode terwijl er krachtens de eigen kerkorde zelfstandige gemeenten en classes bestaan (denk aan de Protestantse Kerk en de Hersteld Hervormde Kerk, hun namen staan in het enkelvoud).

De VKB is ontstaan als beweging van kerkrentmeesters (kerkvoogden) van onderop: het plaatselijk perspectief was en is leidend, maar met erkenning van de roeping en taak van de landelijke kerk. Je ziet in alle kerken (gekoppeld aan de culturele ontwikkeling van deze tijd) een hang naar 'independentisme'. Tegelijk is er wel behoefte aan verbondenheid, maar op eigen termen. Hoe gaan we hier nu naar de toekomst mee om?

Kwaliteitsborging van het 'merk' Protestantse Kerk vraagt om regelingen en vormen van toezicht. Maar waar bestaat dat 'merk' dan uit? Hoe kunnen we het lokale perspectief goed combineren met de eigen, maar ook faciliterende en inspirerende taken van een centrale kerkenraad, een centraal college van kerkrentmeesters, classes, synode en landelijke dienstenorganisatie? In ieder geval niet door onze ogen dicht te doen voor de inherente spanningsvelden die er liggen, maar wel degelijk van tijd tot tijd de discussie er weer eens over aan te gaan.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?
Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

'Het hart van het leven en werken van de kerk klopt in de plaatselijke (wijk) gemeente, of in de lokale kerkplek.'

Wat verstaan we onder 'vitaal'?

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Pixabay

In de discussies over (pro-actief) kerkbeheer gaat het vaak over de vitaliteit of de gezondheid van het kerk-zijn. Immers kerkbeheer dient dienstbaar te zijn aan een 'vitale kerk'. Eén van de jonge sprekers die we uitnodigden voor ons jubileumfeest in november, vroeg: wat bedoelen jullie kerkrentmeesters eigenlijk met 'vitaal' of 'gezond', dat er niet met verlies wordt gedraaid? Ja dat bedoelen we, gaf ik ten antwoord, als je het 'verlies' dan maar niet beperkt tot geld. Het geld kan soms helemaal het probleem niet zijn, terwijl er toch geen sprake is van een 'vitale' gemeente. Vitaal heeft de betekenis van 'levend'. Betekent het dat je vooral groot en jong moet zijn? Of betekent het dat je weet waar je mee bezig bent (ook eventueel kleiner en ouder), en als je dat ook samen enigermate met evangelische vreugde kunt uitvoeren?

Pro-actief kerkbeheer dienstbaar aan vitaal kerk-zijn

Binnen VKB-verband discussiëren we regelmatig over het doel van al onze inspanningen. Waartoe goed kerkbeheer? Natuurlijk is het gericht op het (opnieuw) vitaal doen zijn van het kerk-zijn ter plaatse, in een gemeente of kerkplek die onderdeel is van de Protestantse Kerk.

Pro-actief kerkbeheer is dus dienstbaar aan vitaal kerk-zijn ter plaatse. Elke plaatselijke kerk, kerkplek, pioniersplek, vanuit welke modaliteit dan ook, heeft na te denken over de vraag: hoe doen we het morgen en hoe doen we het overmorgen? Het beleidsplan als 'verplicht af te vinken document' dient van de baan. Een beleidsplan dient de neerslag te zijn van echte bezinning op de vraag: hoe gaan we aankomende jaren verder?

Reflectie en innovatie van beleid dient gestimuleerd te worden, en wel vanuit het *back to basics* van 'Kerk 2025' en verder. Hoe kunnen we kerkbeheer zo slim mogelijk organiseren om daardoor zo veel mogelijk toe te komen aan de primaire missie van het kerk-zijn: plekken en gemeenschappen levend te houden, waar mensen, jongeren en

ouderen, gevonden kunnen worden door God in Christus en waar zij kunnen oefenen in het leven als mensen van God, als volgers van Christus.

De gemeente is vitaal

Vitaal is een gemeente of kerkplek, wanneer (onder andere) er een beoogde vorm van kerk-zijn bestaat in de eigen context (dat wil zeggen: gewild, overdacht en voldoende duurzaam gerealiseerd), die gerelateerd is aan de eigen lokale visie op kerk-zijn binnen de bandbreedte van de Protestantse Kerk.

Moeten wij het begrip 'vitaal' niet meer inhoudelijk zien te vullen? Bedoelen we met 'levend': het pure voortbestaan, of bedoelen we met 'levend': ook relevant en significant voor de omgeving waarin je kerk bent (je dorp, wijk, stad, regio)? Dus dat we willen bereiken, dat weliswaar een kleiner wordende Protestantse Kerk juist op tal van plaatsen met actieve en zichtbare (vitale) gemeenschappen, initiatieven en kerkplekken aanwezig zal zijn in ons land. In Matteüs 5:13-16 zegt Jezus over zijn 'gemeente': "Een stad die op een berg ligt (ook een kleiner stadje dan vroeger wellicht) kan niet verborgen blijven, ook steekt ►

men geen lamp aan en zet die onder de korenmaat (een emmer), maar op de standaard en zij schijnt voor allen die in het huis zijn (de gehele samenleving om jullie heen).”

Er moet bij 'vitaal' dus ook iets geformuleerd worden over significantie, relevantie, uitstraling, zeg maar het 'zoutend zout, en het lichtend licht' van Matteüs 5:13-16.

Ook pastoraat en liturgie kennen een missionaire en diaconale kant

Niet alleen missionaire en diaconale activiteiten zijn wellicht een 'gift' van de kerk aan de samenleving. Ook de publiek toegankelijke eredienst en de beschikbaarheid van pastores als gesprekspartners op het gebied van levensvragen voor iedereen (lid of geen lid van de kerk), zijn giften van de kerk aan de samenleving. Natuurlijk is het pastoraat (het werk van dominees, kerkelijk werkers, en de vrijwilligers die daarin een bediening hebben) voor een flink gedeelte gericht op het 'hoeden en weiden' van de reeds bestaande 'kudde', maar het is ook beschikbaar 'voor ieder die de Heer op ons pad brengt'.

Het zou dus ook best 'gezond' kunnen zijn als een deel van de financiering van pastoraat en eredienst ter plaatse (opgevat als een missionaire activiteit of een dienstverle-

ning aan de omgeving) plaatsvindt uit middelen afkomstig van derden (subsidie, externe donateurs, vermogen uit het verleden).

De gedachte blijft: gezond is het als je zelf de lasten weet te dragen voor het onderhouden van de eigen gemeente, gezond is het echter ook, als het daar niet bij blijft maar er wel degelijk werk gemaakt wordt van een presentie in de omgeving vanuit additionele middelen en inzet (denk nog eens aan het 'zoutend zout en het lichtend licht' als belangrijk criterium voor vitaliteit).

Elke gemeente dient (in ieder geval een beetje) te ondernemen

Nogal eens wordt 'vitaal' ook verbonden aan het idee dat op middellange termijn 'de inkomsten en financiële verplichtingen op zijn minst in evenwicht zijn'. De vraag is echter of – zo geformuleerd – er geen situatie denkbaar is (met evenwicht en al) die desondanks als ongezond moet worden aangemerkt. Te denken is aan een situatie waarin er duidelijk nieuwe mogelijkheden liggen, maar waar de tering zodanig naar de nering is gezet, dat er niets meer wordt ondernomen. Er worden op die plek te weinig middelen aangewend om een mogelijk potentieel te ontwikkelen ("de oogst is wel groot, maar arbeiders zijn er te weinig", vergelijk Lucas 10:2). Andersom is te denken aan

Mogelijke uitwerking van de visie op vitaal kerk-zijn

Vitaal is een gemeente / kerkplek,

wanneer er op middellange termijn (= maximale herschikkingsperiode van 3 à 4 jaar):

1. (a) op een duurzame manier (horizon: 10 jaar)
(b) een herkenbare, in de eigen context beoogde, significante vorm van kerk-zijn bestaat,
(c) die voortvloeit uit de eigen lokale visie op de kern van het kerk-zijn binnen de bandbreedte van de Protestantse Kerk in Nederland
- en:
2. wanneer de daarvoor nodige inzet van middelen en mensen kan worden gerealiseerd.

Gezond is het kerkbeheer, wanneer op middellange termijn (bij onevenwichtigheid te herstellen binnen een periode van ten hoogste 3 à 4 jaar):

1. pastoraat en diaconaat, die gericht zijn op de eigen geloofsgemeenschap, gedaan en/of gefinancierd worden door die gemeenschap zelf (dus door vrijwilligers en met 'levend geld');
2. eredienstelijke activiteiten en toerustingswerk binnen de eigen geloofsgemeenschap gedaan en/of gefinancierd worden door die gemeenschap zelf (dus door vrijwilligers en met 'levend geld');
3. de voor activiteiten van de eigen geloofsgemeenschap (functioneel) benodigde ruimte/accomodatie (of equivalent daarvan) door die gemeenschap zelf gefaciliteerd kan worden (qua onderhoud en exploitatiekosten) (dus door vrijwilligers en met 'levend geld');
4. er een beschikbaar eigen vermogen (als continuïteitsreserve) in stand wordt gehouden dat tenminste 1,5 jaar van de lopende jaarlijkse financiële verplichtingen omvat;
5. er voldaan kan worden aan de financiële verplichtingen voor bovenplaatselijk kerkenwerk, voortvloeiend uit het feit een onderdeel te zijn van de Protestantse Kerk in Nederland en vastgesteld door ambtelijke meerdere vergaderingen (classis, synode);
6. voor pastorale, eredienstelijke, missionaire en/of diaconale activiteiten gericht op de omgeving van de geloofsgemeenschap of daarbuiten er voldoende middelen (inzet van mensen en geld) kunnen worden aangewend om die activiteiten te realiseren, dus uit levend geld en/of uit additionele middelen, zoals (opbrengst) extra vermogen (niet zijnde de continuïteitsreserve), externe geldwerving, subsidies etcetera.

een stabiele financiële situatie waarin er een overvloed aan middelen is (een fors vermogen), maar waar weinig mee gebeurt ("Heer, hier is uw pond, dat ik in een doek weggeborgen en bewaard heb," vergelijk Lucas 19:20). Elke gemeente of kerkplek dient (in ieder geval een beetje) te ondernemen, en niet alleen netjes te kunnen boekhouden.

Het gaat in de kerk bij goed rentmeesterschap niet slechts om het in evenwicht houden van uitgaven en inkomsten vanuit het bestaande, maar ook om het zoeken naar wegen (geldwerving, werven bestuurskracht en talentontwikkeling) om potentieel te ontwikkelen, waar dat zich voordoet (goede plannen). Omgekeerd gaat het om investeren in Koninkrijkswerk met (diaconale en kerkrentmeesterlijke) middelen, zoals gelden die (ooit) zijn ontvangen om ermee te arbeiden, ondernemen, in plaats van ze maar 'in een doek te verbergen en te bewaren'. Het aanwenden van 'werkzaam vermogen' dus.

Visie op vitaal kerk-zijn

Vitaal is een gemeente of kerkplek, wanneer er op een duurzame manier een herkenbare, in de eigen context beoogde significante vorm van kerk-zijn bestaat, voortvloeiend uit de eigen lokale visie op de kern van het kerk-zijn binnen de bandbreedte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Wat vindt u, wat vind jij ervan? Laat het ons weten: info@kerkrentmeester.nl.

Pastoriebewoning en bevestiging

Tekst Jos Aarnoudse Beeld PR

Verschillende keren kwam de vraag binnen of wij een model huurovereenkomst hadden voor een pastorie. Voor een enkele vragensteller was het antwoord een beetje bijles in de kerkelijke praktijk. Immers, overeenkomstig de kerkorde is de gemeente waaraan een fulltime gemeentepredikant wordt verbonden op dit moment nog verplicht om te zorgen voor woon- en werkruimte.

Wanneer een predikant woont in een pastorie, wordt deze gezien als ambtswoning. Er is dus geen sprake van verhuur aan de predikant. De woning is een onderdeel van de arbeidsvoorwaarden. Ten aanzien van de schriftelijke vaststelling hiervan is er een model in de kerk beschikbaar dat als aanhangsel bij de beroepsbrief wordt gevoegd. Ook is er geregeld hoe de verdeling is van kosten bij klein onderhoud.

Tot zover niks nieuws. Echter, het recht op bewoning van een pastorie is gekoppeld aan het ambt van predikant in een specifieke gemeente. Formeel bestaat dat pas vanaf de dag van bevestiging tot de dag van losmaking (om welke reden dan ook). Maar ja, wanneer komt het nu voor dat de dominee met zijn gezin precies verhuist op de dag van bevestiging? Je kunt zeggen: dan verhuizen ze maar daarna. Echter: meestal zal het toch juist voorkomen, dat het predikantsgezin al verhuist vóór de plechtigheid van bevestiging en intrede. En hoe zit het dan met de juridische status van het wonen in de pastorie in die tussenperiode? Moet daar dan niet een aparte huurovereenkomst

voor worden opgemaakt? Nou ja, hoe langer die periode duurt, hoe meer dat een reële vraag is.

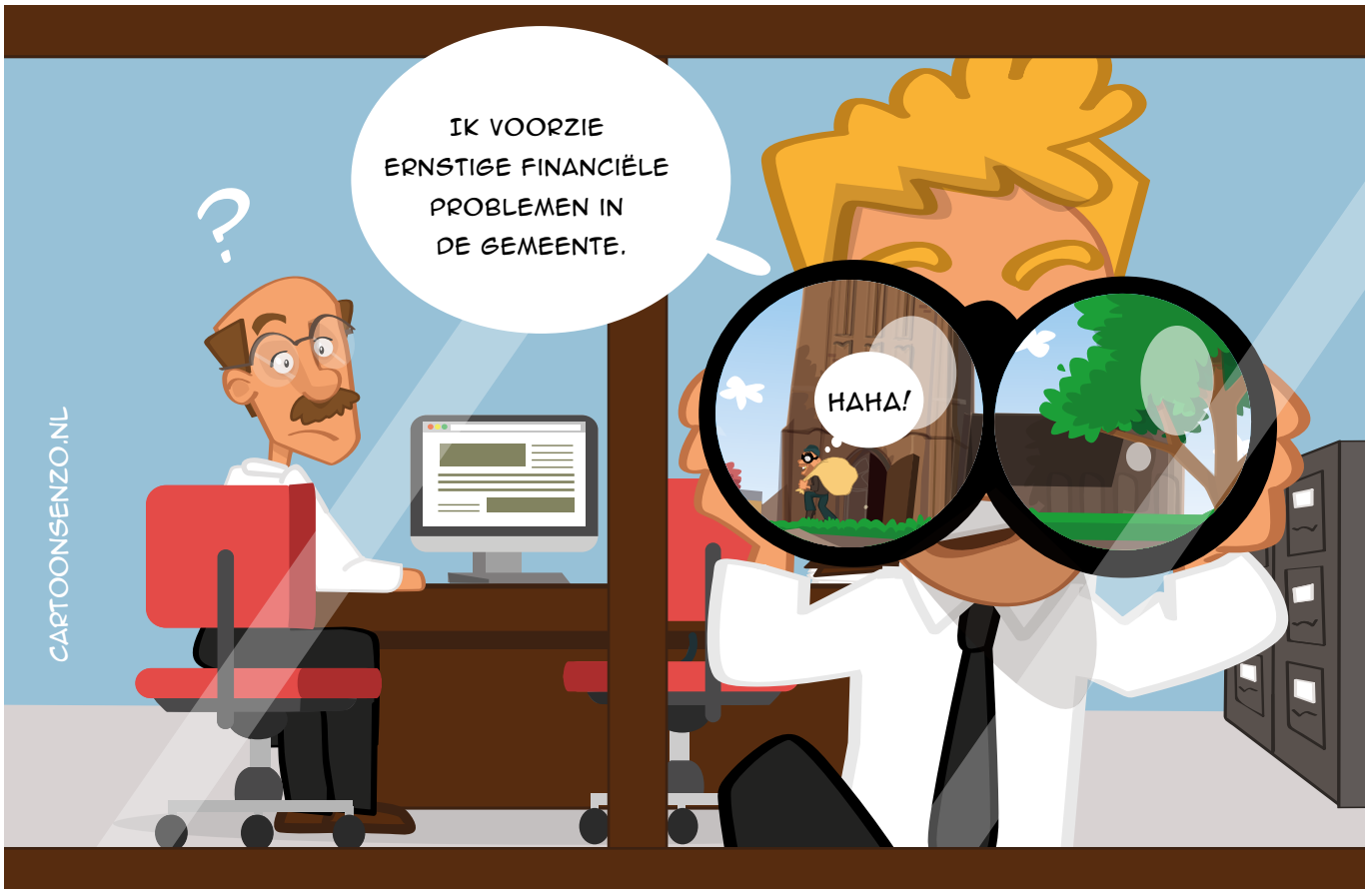
Wij kregen de vraag: het gezin wil alvast komen wonen, want het repatrieert, maar de dominee begint pas na de zomer (over vijf maanden), kan dat? En de vraag: het gezin wil begin mei komen wonen, de dominee begin 1 juni, maar of de bevestiging kan plaatsvinden, gezien de coronaperikelen, is de vraag. Hoe doen we dat?

Onze reactie is meestal nogal pragmatisch. Als het gaat om enkele aansluitingsdagen of weken, doe dan niet te ingewikkeld, maar bereken een bijdrage naar rato van de tijd aan de hand van de voor deze dominee geldende woonbijdrage. Ten aanzien van bevestiging in coronatijd, lijkt het ons echter verstandig dat op een kerkrechtelijke zuivere manier even vast te laten leggen ('de dominee begint vast, maar kan nog niet bevestigd worden': daar kunnen moeilijkheden van komen, die je niet wilt).

Ten aanzien van een hele zomer alvast in een woning wonen, zouden we zeggen: denk samen na over mogelijke risico's en leg een aantal afspraken tevoren vast. Je wilt immers voorkomen dat als de verbintenis onverhoopt niet doorgaat (in elk mensenleven kunnen onverwachte dingen gebeuren) er opeens vervelende juridische of morele verplichtingen opduiken. Anderzijds wil je ook niet – gesteld dat er sprake is van een drama, bijvoorbeeld een overlijden – het dan in de pastorie wonende gezin meteen de deur wijzen. Dus regel het één en ander naar analogie van wat er zou moeten gebeuren in zo'n situatie als ware het inmiddels de ambtswoning en leg dat tevoren vast in een tijdelijke huurovereenkomst.

Voormalige pastorie, nu restaurant in Diksmuide

KERKRENTMEESTERS WORDEN STEEDS MEER VISIONAIR...

De orgelbank

DE ORGELBANK

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn er in totaal 6 orgels ingeschreven. Onder andere is ingeschreven het orgel uit de Detakerk in Enschede. Het betreft een mechanisch balustradeorgel met 15 stemmen verdeeld over Hoofdwerk, Rugwerk en Pedaal (transmissie). Het orgel is gebouwd in 1956 door Willem van Leeuwen Gzn. te Leiderdorp voor de genoemde kerk. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website www.kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met het Bureau VKB.

Tel. (078) 639 36 66

E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

► Fjellet

Uw kerkelijke informatie veilig, gestructureerd en altijd *up-to-date*

Tekst & Beeld Fjellet

Voor veel kerkelijke gemeenten is informatiebeheer een uitdaging. Zonder centrale opslag raakt informatie gefragmenteerd. Wie heeft wat, wie bewaart wat? Wat is nu de laatste versie? En is vertrouwelijke informatie eigenlijk wel veilig? Dat kan anders! Fjellet helpt u graag met de zorgvuldige inrichting van een praktisch informatieportaal in Microsoft 365, het vroegere Office 365. Zo bent u altijd op de hoogte.

Waarom Microsoft 365?

Het klinkt misschien niet aardig, maar het is wel waar: in veel kerkelijke gemeenten is de informatiehuishouding een rommeltje. Heel begrijpelijk, met zoveel verschillende mensen die elk in hun eigen tijd en vanaf hun eigen plaats hun steentje bijdragen. Documenten staan op diverse pc's en laptops thuis en iedereen houdt er zijn eigen systeem op na. Al gauw ligt op allerlei plaatsen iets en raakt het overzicht kwijt. Van de kerkenraadsnotulen zijn zomaar verschillende versies in omloop en een vertrouwelijk stuk belandt gemakkelijk op de gezinscomputer. Vaak worden privé of zakelijke e-mailadressen gebruikt, waardoor kerkelijke informatie vermengd raakt met andere zaken.

Dat kan anders! Met een informatieportaal in Microsoft 365 heeft u alles op één plek, altijd actueel en volledig veilig. Microsoft 365 is het online platform van Microsoft om veilig en effectief met elkaar samen te kunnen werken in de cloud. Het maakt informatiebeheer binnen uw kerk makkelijker, sneller en veiliger.

De voordelen hiervan op een rij:

- U kunt gratis gebruikmaken van Microsoft 365 op basis van uw ANBI-beschikking. Het dagelijkse gebruik kost u dus niets.
- Het informatieportaal maakt gebruik van applicaties waar veel mensen vertrouwd mee zijn, zoals Word, Excel en Outlook. Het sluit daardoor goed aan bij het dagelijks gebruik.
- Alle kerkelijke informatie is op één centrale plaats beschikbaar. Zo hoeft u nooit meer lang te zoeken naar dat ene document.
- U voorkomt verlies van documenten doordat deze niet meer lokaal maar in de *cloud* worden opgeslagen en daar continu worden gesynchroniseerd. Zo heeft u geen *back-up* meer nodig.
- U werkt gemakkelijk samen in één online document. Hierdoor voorkomt u dat er meerdere versies in omloop raken. Daarbij zijn alle voorgestelde wijzigingen of reacties op een document voor de schrijver in één oogopslag te zien en te verwerken.

- Door het toekennen van autorisaties, bepaalt u eenvoudig wie welk document wel en niet mag inzien. Zo is de veiligheid van vertrouwelijke informatie geborgd.
- Het kerkelijke e-mailverkeer is afgebakend in speciaal hiervoor bestemde mailboxen. Denk bijvoorbeeld aan een eigen e-mailadres voor de scriba, de secretaris of een specifieke kerkenraadsportefeuille.
- De overdracht wordt stukken eenvoudiger: alle benodigde documenten staan al in de *cloud* en de mailbox gaat gewoon mee naar de opvolger.
- De informatie is 24 uur per dag beschikbaar op alle apparaten, dus ook op de tablet of mobiele telefoon.

Wat wij doen

Een informatieportaal in Microsoft 365 is de ideale manier om als kerkelijke functionarissen veilig en effectief met elkaar samen te werken in de *cloud*. Dat werkt het beste wanneer uw informatieportaal slim en op maat is ingericht. We doen dat door middel van een eenvoudig en gestandaardiseerd implementatieproces, met aandacht

De Microsoft 365 consultants van Fjellet

voor specifieke zaken die van voorbereiding tot livegang relevant zijn in een kerkelijke organisatie. We kiezen voor eenvoudig omdat de gebruikers in de doelgroep zeer divers zijn, zowel in kennis als ervaring. Maar ook omdat lang niet alle functionaliteit die Microsoft 365 biedt noodzakelijk is om te gebruiken binnen een kerkelijke gemeente. We kiezen voor gestandaardiseerd omdat veel kerkelijke gemeenten op identieke of in elk geval vergelijkbare wijze functioneren. Daardoor kunnen we de kosten van onze dienstverlening laag houden.

Wij stoppen niet na afronding van het implementatieproject. Wij blijven op de achtergrond ondersteuning in het gebruik van Microsoft 365 aanbieden, zodat de continuïteit daarvan gewaarborgd blijft. Techniek ontwikkelt immers door en een gemeente is een dynamische gemeenschap met komende en gaande gebruikers.

Wie wij zijn

Fjelliet bestaat uit een aantal zelfstandige, professionele Microsoft 365 consultants die allen kerkelijk actief, betrokken en meelevend zijn. Graag helpen wij kerkelijke gemeenten hun informatie gemakkelijk, maar ook zorgvuldig te beheren. Als gemeenteleden weten we hoe het in de praktijk vaak gaat; als deskundigen weten we hoe

het beter kan. Wij doen niets liever dan oplossen, verbeteren, structureren. En samenwerken! Graag nemen wij uw beheerders en gebruikers mee in het traject, om zo tot iets moois te komen dat voor iedereen werkt.

Een klant aan het woord

“Na het bijwonen van een informatiebijeenkomst over Microsoft 365 en archivering was het voor onze kerk overduidelijk. Om de toekomst voor onze kerk op een verantwoorde wijze aan te kunnen, moeten we dit doen, immers steeds meer informatie gaat digitaal. Om te voldoen aan veilige opslag van gegevens en privacy conform de AVG is deze oplossing gewoonweg een *must*.”

“Het moderamen en onze kerkenraad waren het al snel met me eens, dit gaan we doorvoeren. Eén van de consultants van Fjelliet heeft ons begeleid met de implementatie en dat liep feilloos en snel. Fjelliet begrijpt hoe kerken werken, daarom kan ik iedere kerkgemeenschap van harte aanbevelen dit traject met ondersteuning van Fjelliet in te zetten,” aldus Henk Hazeleger, voorzitter CvK, Protestantse Gemeente De Achthoek, Scherpenzeel.

► www.fjelliet.nl

► ProjectPerfect

Mensen van de Weg zijn altijd onderweg

Tekst & Beeld Bert de Jong

We zijn altijd onderweg, op het moment dat ik dit artikel schrijf zit ik noodgedwongen thuis. Het coronavirus heeft ons in de greep. En toch zie je dat wij, mensen van de Weg, zoals volgelingen van Jezus Christus genoemd worden, voortdurend op zoek zijn naar hoe we dan gemeente van Jezus Christus kunnen zijn. Met veel creativiteit en inzet worden diensten gehouden, vinden vergaderingen plaats. Gaat het leven in de gemeente door.

Internationale Bijbelbond

Als partner van de VKB ben ik voor en binnen de kerk, in de volle breedte van de kerk en ook vaak daar buiten. Een missionaire *drive* is mij niet vreemd. De helft van mijn tijd besteed ik als directeur van de Internationale Bijbelbond. De missie van ons werk is ‘laat de Bijbel spreken’. Dat doen we door het ontwikkelen van materiaal voor kinderen en ouders, een methode voor het werken met kinderen binnen de kerk, een bijbelleesgids die al meer dan 75 jaar ieder kwartaal duizenden mensen steunt in hun persoonlijk bijbellezen en we maken GroeiMagazine, een kwar-

taalblad dat verdiepend en opbouwend wil zijn rondom verschillende thema's. Mijn *drive* ligt zeker in het besef dat we mensen van de Weg zijn, daar probeer ik ook als gemeentebegeleider binnen de Protestantse Kerk in Nederland inhoud aan te geven. Samen met de plaatselijke gemeente op zoek naar hoe we kerk kunnen en mogen zijn. Missionair en diaconaal, vierend en dienend.

Van AVG en ANBI

Vanuit mijn eigen bedrijf, ProjectPerfect, ben ik op velerlei manieren actief. We zien de afgelopen jaren dat de over-

heid als het ware steeds meer naar de plaatselijke kerk kijkt als zijnde een bedrijf. Er wordt steeds meer gevraagd en de regelgeving neemt toe. Daarbij komt dat de snelheid waarmee alles verandert ook steeds hoger wordt. In dat proces ben ik er om de plaatselijke kerken daadwerkelijk te helpen.

Heel recent heb ik op verschillende plaatsen presentaties gegeven in het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Hoe vertaal je zo'n AVG naar de plaatselijke situatie en hoe zorg je ervoor dat je volop gemeente kunt zijn en informatie kunt delen met elkaar. Nog lang niet iedere kerk heeft op hun website naast een ANBI pagina ook een AVG pagina. Dat is wel slim omdat je dan alle informatie op één plek kunt vinden. En zoals het met iedere wet gaat, is ook de AVG in beweging. Daarom blijft het om aandacht vragen. ANBI en AVG zijn maar een klein deel van wat er op de plaatselijke gemeente afkomt. Er is de inschrijving bij de Kamer van Koophandel, de eHerkenning als nieuw gestandaardiseerd inlogstelsel; kortom de regelgeving neemt alleen maar toe.

Fondswerving | van strategie tot hands on

In het verleden heb ik bij het Nederlands Bijbelgenootschap gewerkt en was daar onder andere verantwoordelijk voor fondswerving. Een ervaring die ik nu gebruik in contact met allerlei organisaties en bewegingen. Soms gaat het over het maken van een strategisch plan, over hoe kunnen we ook in de toekomst fondsen werven. Maar ook het hele concrete handwerk: het maken van realistische plannen, vervolgens het schrijven van de brieven, het leggen van de contacten, het benaderen van fondsen. De wereld van fondswerving is geweldig in beweging. De tijd dat een mailing voldoende was ligt achter ons. Op zoek

Bert de Jong

gaan naar nieuwe manieren is van groot belang. Jongeren geven anders dan ouderen. Digitaal geven wordt steeds meer leidend. Hier ligt een geweldige uitdaging voor de komende tijd. De nieuwe Geefwet zal zeker ook effect hebben op de plannen. Het recent verschenen onderzoek 'Geven in Nederland 2020', gaat over het geefgedrag in 2018. In dat jaar gaven we totaal €5,7 miljard. Kerk en levensbeschouwing is door alle jaren heen het doel dat van huishoudens het hoogste bedrag aan giften ontvangt. In 2018 was dat €755 miljoen.

Impact van de crisis

De coronacrisis heeft een geweldige impact. We doen nieuwe dingen en we doen dingen anders. Het laat iets zien van onze kwetsbaarheid. In het april nummer van *Kerkbeheer* staan zeer heldere artikelen als het gaat om de verschillende effecten van de crisis. De crisis heeft gevolgen voor iedere plaatselijke kerk. Het is zinvol om die effecten zo snel mogelijk in beeld te brengen. Een blik van buiten naar binnen kan daarbij helpen, zodat de crisis niet een extra zorg wordt en een wissel trekt op de toekomst. Durf jezelf kritische vragen te stellen en als het resultaat van het gesprek over de effecten betekent dat er spanning staat op de financiën, dan is het goed om dat bespreekbaar te maken. Wat kan er gedaan worden om de spanning onder woorden te brengen en bovenal zijn er oplossingsrichtingen te vinden? Een goede impactanalyse helpt je niet alleen nu, maar kan ook voor de komende jaren heel zinvol zijn.

Actief in en bij

Ik ben actief betrokken geweest bij LRP, voor verschillende organisaties heb ik fondswervingsplannen en activiteiten ontwikkeld, voor de Nederlandse Zendingsraad, Mercy Ships Holland en diverse plaatselijke gemeenten heb ik het AVG traject in kaart gebracht. Naast deze meer praktische zaken ben ik bestuurlijk onder andere actief geweest voor het Justitiepastoraat en was ik inhoudelijk betrokken bij het werk van MissieNederland.

Achteruitkijkspiegel

Vaak, zeker in de verwarrende en crisisachtige tijd waarin we nu werken en leven, herinner ik mij het beeld van de achteruitkijkspiegel, dat Lea Dasberg eens gebruikte: om veilig vooruit te rijden moet je regelmatig in de achteruitkijkspiegel kijken. Dat geldt ook voor ons mensen van de Weg: achteruitkijken betekent dan dat we weet hebben van Pasen, dat geeft ons moed, lef en durf om de toekomst in te gaan.

► www.projectperfect.nl

Lidy Habiecht-Vedder

WIE

Lidy Habiecht-Vedder (75) is bijna 55 jaar getrouwd met Roel. Ze heeft 2 dochters en 5 kleinkinderen. Al die jaren woont zij in Ouderkerk aan de Amstel. Ze is secretaresse van het college van kerkrentmeesters in de Protestantse gemeente te Ouderkerk aan de Amstel. "Veertig jaar geleden ben ik gevraagd door de kerkvoogdij van de Hervormde gemeente alhier. Sinds die tijd heb ik met verschillende tussenposes hierin meegewerkt."

GEMEENTE

"Sinds 2000 kerkte de Hervormde gemeente samen met de Gereformeerde kerk en in 2005 zijn we volledig samengegaan in de Protestantse gemeente te Ouderkerk aan de Amstel."

COLLEGE

"Het college van kerkrentmeesters bestaat uit acht personen, waaronder twee vrouwen. Vier personen zijn ambtsdragers en de andere vier zijn adviseur. Er worden veel werkzaamheden in eigen beheer gedaan omdat er heel handige collegeleden zijn. De leeftijden zijn van 55 tot 80 jaar. In het college heb ik de taak de roosters te maken voor het collecteren en voor de koster en ik de notulen bij de vergaderingen van het college. Ook ben ik een aanspreekpunt voor de gemeenteleden en draag ik bij aan de organisatie van de actie Kerkbalans."

INKOMSTEN

"Elk jaar doen we mee aan de actie Kerkbalans, wat gelukkig elk jaar aan onze verwachtingen voldoet, ondanks het vergrijzen van onze gemeente. De inkomsten komen ook uit het verhuur van de mooie Amstelkerk (bouwjaar 1775) voor bruiloften, begrafenissen en concerten, diploma-uitreikingen en dergelijke. Ons vernieuwde verenigingsgebouw wordt verpacht. Dit zijn de twee belangrijke bronnen om de begroting rond te krijgen."

TROTS

"Trots zijn we op de vrijwilligers die we hard nodig hebben bij het wel en wee van onze kerkelijke gemeente. Zo helpen veel mensen bij het onderhoud van de kerk. Voor de actie Kerkbalans kunnen we rekenen op wel 25 vrijwilligers die de wijken lopen. Zij gaan persoonlijk langs bij de leden om de envelop te brengen en ze halen de toezeggingen later weer op."

UITDAGINGEN

"Het wordt ons wel eens verweten dat we zakelijk zijn als college. Maar dat is toch de opdracht van het college om als rentmeesters de zaken te regelen. Uiteraard wel met als doel de gemeente te dienen en de saamhorigheid te vergroten. Het is jammer dat het moeilijk is om nieuwe ambtsdragers te krijgen, maar dat is landelijk niet veel anders."

TIP

"Als tip zou ik mee willen geven: laat zien aan de kerkelijke gemeente dat het leuk is om met een team de activiteiten te laten plaatsvinden."

Als redactie maken we in 2020 een serie over kerkbeheer bij buitenlandse kerken. Alle redactieleden hebben één of meerdere landen onder hun hoede genomen. Het zijn journalistieke producties, geen wetenschappelijke studies. Vanuit een format met veertien vragen gaan we op onderzoek uit. Soms hebben we familie in zo'n land, of vrienden, soms komen we er vaak of hebben we andere connecties. Daarnaast is er via openbare kanalen en mensen in Nederland vaak veel meer te weten te komen dan je in eerste instantie denkt. In deze editie het vierde deel in de serie: Zweden.

De Svenska Kyrkan: een bijzondere kerk in een bijzonder land

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Bert van Rijssen en Wikipedia

Eigenlijk zou deze maand de Schotse kerk worden behandeld, maar de verkrijgbaarheid van informatie daarvandaan wordt momenteel beperkt door corona. Ook in Zweden hebben we nog geen deskundige kunnen interviewen waardoor in dit artikel de kerkrentmeesterlijke informatie gering is (misschien kan deze omissie in een volgend nummer worden goedge maakt). Toch is er, dankzij de voortreffelijke Engelstalige informatie op de Zweedse websites, meer dan genoeg boeiends en verrassends te melden.

Religie in Zweden

Tot voor kort was het Zweedse kerkelijke landschap een 'monocultuur' waarin vrijwel iedereen lid was van de Lutherse staatskerk (in 1975 nog 95%). Zweden kende na de reformatie tot het midden van de 19e eeuw geen godsdienstvrijheid en andere religieuze stromingen werden actief onderdrukt (ook het calvinisme werd als ketterij beschouwd, maar de kerken van kooplieden uit Nederland en de zuidelijk Nederlanden, alsmede die van de Hernhutters uit Midden-Europa, werden oogluikend toegestaan). Het was ook wettelijk verboden de staatskerk te verlaten, pas in 1860 werd dat toegestaan, als je naar een andere geloofsgemeenschap overstapte. Pas in 1951 kwam er een wet die het mogelijk maakte zonder opgaaf van redenen de staatskerk te verlaten. En (tot 2000?) alle nieuwgeborenen Zweden werden automatisch lid van de kerk tenzij de ouders daar niet akkoord mee gingen.

Anno 2016 was nog ruim 61% aangesloten bij de *Svenska Kyrkan*; de op één na grootste stroming was de Islam met 1,5% (volgens andere bronnen 2,2% of zelfs 5%). Ruim 30% gaf aan niet bij een bepaalde religieuze stroming te behoren. Sowieso schrijft de secularisatie voort: de *Svenska Kyrkan* verliest momenteel ongeveer 2% leden per jaar (in 2018 daalde het percentage leden tot onder de 58%), en slechts 17% van de Zweden geeft aan dat religie een zekere rol in hun leven speelt. Anderzijds is de kerk bij dopen (in 2018 40%), huwelijken (31%) en uitvaarten (71%) nog wel een factor van betekenis. Ook is 40% van de tieners 'bevestigd' (feitelijk het katholieke vormsel, rond het 14e levensjaar).

Svenska kyrkan

Svenska Kyrkan: Ontstaan en geschiedenis

Nadat Zweden zich begin 16e eeuw had losgemaakt uit de Noordse alliantie (feitelijk een door Denemarken geleid gemenebest van Denemarken, Noorwegen en Zweden) wilde de eerste koning uit het huis Wasa (Gustaaf I) zijn grip op de kerk verstevigen door zelf (aarts-)bisschoppen te willen benoemen. Toen zijn verzoek daartoe door het Vaticaan niet werd ingewilligd bekoelde de relatie met Rome en in 1544 werd de breuk met de Rooms-Katholieke Kerk definitief. Qua leerstellingen en liturgie veranderde er in het begin heel weinig en na Gustaaf waren er nog twee koningen met katholieke sympathieën, maar de reformatie kreeg steeds meer invloed. In 1593 nam de kerk de Augsburgse Belijdenis aan en werd daarmee officieel Luthers. Daarbij werden overigens veel elementen (meer dan bij de Lutheranen in Duitsland) uit de katholieke eredienst gehandhaafd. Mijn eigen observatie (een bijgewoonde mis in de kapel van het koninklijk paleis in Stockholm) is dat er nauwelijks verschillen zijn met een katholieke mis: qua kleding en elementen van de liturgie, inclusief een eucharistieviering. Ook de *crucifix* bleef bewaard, en tot laat in de 18e eeuw de verering van heiligen.

De kerk werd een staatskerk en is dat gebleven tot 1 januari 2000. Lange tijd werden alle kerkelijke aangelegenheden beslist door koning en parlement; pas in de tweede helft van de 19e eeuw kwam er een soort generale synode,

Kerkgebouw in de omgeving van Köping

met 30 priesters (inclusief bisschoppen) en 30 leken. Dat aantal werd in 1949 uitgebreid naar respectievelijk 43 en 53, en ook de bevoegdheden werden uitgebreid. Er stonden wel steeds meer discussies met de staat, die zich (nóg) wat liberaler opstelde dan de kerk: zo werd in 1957 door de Synode een voorstel voor toelating van vrouwen in het ambt afgewezen, welk besluit door het parlement in 1958 werd *overruled*. In 2000 werd de *Svenska Kyrkan* een geloofsgemeenschap die rechtens gelijkgeschakeld was met andere geloofsgemeenschappen.

Momenteel telt de kerk circa 5,9 miljoen leden en is daarmee, na Ethiopië en Tanzania, wereldwijd qua grootte nummer drie van de lidkerken der Lutherse Wereldfederatie.

Organisatie, structuur van de Svenska Kyrkan

De Zweedse kerk wordt geleid door een aartsbisschop, momenteel Antje Jackelén. Het aartsbisdom heeft de hoofdzetel in Uppsala (al sinds 1146!). Daaronder vallen 13 bisdommen (*stift*). Die zijn weer onderverdeeld in dekenaten ofwel proostdijen (*kontrakt*). Het laagste

bestuursniveau is de gemeente (*församling*); veel gemeenten kennen (tegenwoordig) samenwerkingsverbanden (*kommun*). Deze structuur ontstond in de tijd van de staatskerk en vermoedelijk wordt dezelfde geografische indeling gehanteerd als bij de burgerlijke overheid.

Bijna ongelofelijk is het gegeven dat ook de verkiezingen naar staatsvoorbeeld zijn georganiseerd. Iedere bestuurslaag heeft bestuurslichamen die iedere vier jaar worden gekozen, door alle leden van de kerk ouder dan 16 jaar en woonachtig in Zweden. Daartoe kent de kerk een eigen partijstelsel (*nomineringsgrupper*) dat kandidaten voor de beschikbare functies voordraagt. De signatuur van de partijen is soms afkomstig van de landelijke politiek (bijvoorbeeld liberaal of sociaaldemocratisch), maar na de losmaking in 2000 steeds vaker gebaseerd op kerkpolitieke richting of verschillende inzichten inzake geloofsbeleving. De bisschoppen (voor het leven benoemd) worden door de priesters van het bisdom gekozen.

De Rooms-Katholieke Kerk in Zweden

Met name de Rooms-Katholieke Kerk was niet erg populair in Zweden. Een reisverslag van William Ray Wilson uit 1826 meldt dat "in een tijdsgewricht nog niet zo lang geleden, de weerzin tegen het Papendom zo groot was, dat castratie, naar men zegt, het zekere lot was van iedere Rooms-Katholieke priester die in het land ontdekt werd." Na de invoering van godsdienstvrijheid groeide de Rooms-Katholieke Kerk maar langzaam; pas na 1990, door de komst van Rooms-Katholieke arbeidsmigranten uit Polen en Litouwen, was er een groeiversnelling. Momenteel (2016) heeft de Rooms-Katholieke Kerk ruim 100.000 leden, één bisdom (Stockholm), en een veertigtal parochies, in oppervlakte minstens zo groot als een Nederlandse provincie.

Misschien is dit de plaats om een Nederlandse invloed in kerkelijk Zweden te belichten in de persoon van Dr. Henrik Roelvink OFM. Henrik (toen nog Hendrik) vertrok als jonge Franciscaner pater naar het 'zendingsgebied' Zweden en werkte onder andere bij de Franciscaner gemeenschap en de Rooms Katholieke parochie in Västerås. Hij werd genaturaliseerd tot Zweed, promoveerde aan de universiteit van Uppsala en keerde na zijn pensioen terug naar Nederland, waar hij tot voor kort gardiaan was in het Franciscaner klooster in Nijmegen. Zelf zegt hij over zijn periode in Västerås, met een vette knipoog: "Ik kwam daar helemaal niet om zending te bedrijven, maar toen ik kwam had de parochie nauwelijks leden en toen ik wegging zo'n 2000..." [daar zaten trouwens wel veel Poolse arbeidsmigranten bij, red.]

Interieur van een kerk in de omgeving van Köping.

Er worden in de geestelijkheid drie ambten onderscheiden: bisschop, priester en diaken. Het laatste ambt verdient wat toelichting: het bestaat nog niet zo lang. In de 2e helft van de 19e eeuw werden veel gemeenschappen van diaconessen gesticht, die zich bezighielden met wat wij binnenlands diaconaat zouden noemen, en met pastoraat. Rond

De Nederlandse Kerk in Zweden

Vanaf de 16e/17e eeuw was er een Nederlandse gemeenschap in Stockholm, vanwege de handelsrelaties tussen Nederland en Zweden, en de commerciële mogelijkheden die Stockholm bood. Vanaf de 17e eeuw waren Nederlandse predikanten in Stockholm actief, en het eerder genoemde reisverslag van William Ray Wilson uit 1826 vermeldt het bestaan van een Nederlandse kerk in een zuidelijke buitenwijk van Stockholm, vermoedelijk in Södermalm. In 1954 werd de Nederlandse Protestantse Gemeente in Zweden, op oecumenische grondslag, gesticht. Deze gemeente had eerst een eigen predikant, later werden op toerbeurt predikanten uit Nederland voor een maand 'ingevlogen' (zoals nu ook gebeurt bij Nederlandse ouderengemeenschappen in bijvoorbeeld Antalya en Alicante). De gemeente kerkte in een bijgebouw van de Nederlandse ambassade in de binnenstad (Gamla Stan) van Stockholm; zij werd in 2000 opgeheven vanwege een te klein ledental.

Utjämning

De Zweden vinden dat alle Zweden toegang tot dezelfde openbare voorzieningen moeten hebben tegen de zelfde kosten, ongeacht waar ze wonen (op zich ook niet onredelijk). Daarvoor is het systeem van de *utjämning*. Het begrip is moeilijk te vertalen: midelen, egaliseren, overvloeien/-dragen? Burgerlijke gemeenten met bijvoorbeeld veel oude en/of laag opgeleide inwoners krijgen weinig inkomsten uit lokale belastingen en worden daarvoor gecompenseerd uit een fonds dat door de rijkste gemeenten wordt gevuld. De kerk handelt evenzo met haar gemeenten.

1900 werden ook mannen toegelaten tot het diaconaat, en in de 60er jaren van de vorige eeuw vervielen de verplichting van celibaat en verbintenis aan een 'moederhuis'. Tegenwoordig zijn veel diakenen in dienst van een gemeente, evenals een priester en een kerkmusicus.

Naast de wereldlijke geestelijkheid zijn er ook circa zes Lutherse kloostergemeenschappen.

Even wat cijfers: er zijn ongeveer 5.000 priesters in de *Svenska Kyrkan*, waarvan circa 3.000 actief in gemeenten, en circa 1.500 gepensioneerde. Daarnaast (?) zijn er 21.600 andere medewerkers, waarvan een groot aantal voor beheer en onderhoud van kerkhoven (bijna alle kerkhoven in Zweden worden beheerd door de kerk). Een ander deel (2.500) is actief als kerkmusicus/cantor (er zijn 100.000 koorleden), en ook zijn er 2.000 kerkelijke werkers, die zich vooral bezighouden met jeugdwerk en toerusting. In iedere gemeente mag de bisschop meerdere personen toestemming geven om diensten te leiden zonder eucharistieviering. In totaal telt de kerk 27.400 gekozen vertegenwoordigers in bestuurslichamen, 27.800 vrijwilligers voor pastoraat en diaconaat, en meer dan 25.000 voor jeugd- en jongerenwerk. Er waren in 2018 nog 1337 gemeenten; dat aantal is snel dalende.

Het Louis de Geer Palats in Stockholm, gebouwd rond 1650 in een Nederlandse classicistische stijl. Het paleis huisvest sinds 1963 de Nederlandse Ambassade.

De kerk wordt bestuurd door een hoofdbestuur bestaande uit de aartsbisschop, 14 leden en (momenteel) 7 *secundari*. Het hoofdbestuur stuurt via een secretaris-generaal de Zweedse 'dienstenorganisatie' (*kyrkokansliet*) aan, gevestigd in Uppsala, met een kleine 300 medewerkers.

Over de samenstelling van de kerkenraad (*kyrkoråd*) en de taakverdeling daarbinnen is nog geen Engelstalige informatie beschikbaar.

Er lijkt in Zweden niet zoiets als een VKB te zijn. De *kyrkokansliet* ondersteunt én ziet blijkens het jaarverslag toe op het kerkbeheer op gemeenteniveau; onderwerpen die in het verslag aan de orde komen zijn vastgoedbeheer (de kerk bezit circa 20.000 gebouwen waarvan 3.400 kerken), archief, AVG, en beheer van agrarische gronden (de kerk is via de gemeenten een belangrijke grondeigenaar in Zweden en heeft in 2018 voor het beheer daarvan een aparte website opgezet).

Geldwerving en financiën

Naar onze begrippen is de *Svenska Kyrkan* schathemelijk. Het totale inkomen van de gemeenten bedroeg in 2018 ruim €2 miljard, (waarvan 60% afkomstig uit bijdragen van leden), dus ongeveer acht maal het budget van de gemeenten van de Protestantse Kerk, bij een ledental dat vier keer zo groot is, en met een kerkelijke organisatie die nauwelijks groter lijkt te zijn (de Protestantse Kerk heeft ook circa 1500 gemeenten, 3000 kerkgebouwen en ruim 4000 predikanten (dienstdoend plus emeriti)).

Die riant financiële positie hangt mede samen met het geldwervingssysteem dat lijkt op de Duitse *Kirchensteuer*. Alle geregistreerde Zweedse kerkgenootschappen kunnen de bijdragen bij hun leden innen via de inkomstenbelasting; overigens bepalen de gemeenten wel zelf de hoogte van de bijdrage. De landelijke kerk beschikt over een vermogen van ruim €3 miljard en houdt een continuïteitsreserve van bijna €1 miljard aan. Zij bezit een groot aandelenpakket dat volledig transparant wordt beheerd: Een overzicht van alle fondsen is gepubliceerd op de website. Van de gezamenlijke gemeenten is geen (Engelstalige) jaarrekening voorhanden, wél van de landelijke organisatie. In 2018 bedroegen de inkomsten €285 miljoen, waarvan bijna 2/3, €185 miljoen inkomsten uit *utjämning* (zie kader). De uitgaven uit *utjämning* beliepen €124 miljoen, het saldo dekt ongeveer de salariskosten van de landelijk kerkorganisatie. Over 2018 was de totale jaarrekening gering negatief vanwege tegenvallende beleggingsresultaten; over de afgelopen jaren was er gemiddeld een positief resultaat van circa €50 miljoen.

Wat kunnen we leren van de Svenska Kyrkan?

Het is niet helemaal eerlijk om de Protestantse Kerk en de *Svenska Kyrkan* met elkaar te vergelijken, gelet op de verschillen in bestedingsruimte. Toch zouden we de volgende zaken op een verlanglijstje kunnen denken:

- Een boeiend project van de *Svenska Kyrkan* is *Jourhavande präst* (dienstdoend priester): een vorm van maatschappelijk dienstverlening die voorziet in urgente pastorale zorg (via telefoon, e-mail of chat) op momenten dat andere hulpverleners onbereikbaar zijn, bemenst door priesters uit gemeenten. De dienst werkt samen met 112. 'Juist nu' zou dit een heel dankbaar initiatief kunnen zijn ook in Nederland.

Zweden in Polen

Zweden heeft onbedoeld en onbewust een belangrijke rol gespeeld in de vorming van de momenteel meest katholieke natie in Europa: Polen. Dat zit zo in elkaar: In de 16e eeuw was Polen een land waar het Katholicisme goeddeels was verdwenen (althans bij de bovenlaag van de bevolking). De reformatie toonde wel een gemengd beeld: de Duitstalige Polen omarmden de Lutherse leer, de elite die Frans sprak de leer van Calvijn, maar de grootste reformatorische stroming was vreemd genoeg een moderne variant van het Arianisme). Polen kende al sinds de middeleeuwen een traditie van het gekozen staatshoofd, en koos in 1587 prins Sigismund uit het Lutherse Zweden als koning. Maar deze koning was 'toevallig' opgevoed en gevormd door katholieke priesters. De Poolse koning had heel weinig macht (alles wat geld kostte vereiste goedkeuring van de *Landdag*), maar wél het recht van benoeming. Sigismund III benoemde op alle sleutelposities katholieken. En twintig jaar later was de reformatie in Polen ernstig op zijn retour. (Bron: Adam Zamoyski, *Poland: A history*)

Kerkgebouw in de omgeving van Arboga

- Een Engelstalige website, en een Engelstalig jaarverslag, ook voor migranten, zou voor de Protestantse Kerk geen overbodige luxe zijn. Ze had er een, maar die is blijkbaar wegbezuinigd.
- De *Svenska Kyrkan* heeft een aparte *research* afdeling met acht medewerkers. Dat kan de Protestantse Kerk niet betalen, maar wat meer aandacht en budget voor onderzoek en de productie van prachtige statistieken naar Zweeds voorbeeld als beleidsinformatie voor gemeenten is geen overdaad.

Daarnaast is er een aantal ideeën waarover we op zijn minst een discussie zouden kunnen voeren in de Protestantse Kerk:

- De ultieme democratie, met verkiezing van alle bestuurslichamen door alle leden, en invoering van een partijstelsel.
- Het concept van *utjämning*: is dat niet eerlijker en eleganter dan gemeenten opheffen of tot fusie 'dwingen' om te overleven?
- De *Svenska Kyrkan* heeft zijn werelddiaconaat ondergebracht bij *ACT Alliance (Action by Churches Together)*, opgericht vanuit de Wereldraad van Kerken en de Lutherse Wereldfederatie, met 145 deelnemende kerken, en werkzaam in 120 landen met een budget van \$3 miljard). De Protestantse Kerk heeft dat in 2006 ook overwogen, toen de inspanningen van Kerk in Actie en ICCO werden geïntegreerd. Dat is toen om minder duidelijke redenen niet doorgegaan.

Wat weten wij van Zweden?

Zweden heeft een imago van betrouwbaar en degelijk, maar saai, zeg maar net als het nationale auto-merk. Dat is niet altijd zo geweest. We kennen natuurlijk de Vikingen, hoewel de kwalijke reputatie van deze lieden meer door de Noren en de Denen dan door de Zweden lijkt te zijn gevestigd. Maar ook in de 17e eeuw was Zweden een geduchte militaire macht die onder andere in Duitsland heel veel ellende veroorzaakt heeft.

In de vorige eeuw bouwde Zweden een reputatie op van een sociaal-democratische heilstaat waar – nergens ter wereld méér – gelijkheid heerste en armoede was uitgebannen. *Insiders* (Zweden met Nederlandse achtergrond) vertellen soms een ander verhaal: van een soort 'DDR-lightversie', met veel staats- en sociale controle op het dagelijks leven van de inwoners, een doorgeslagen politieke correctheid en emancipatie, en hypocriet wegstijven van wel degelijk nog bestaande misstanden, zoals 'onze' Cornelis Vreeswijk zijn Zweedse landgenoten al voorhield.

Zweden zijn ook bovengemiddeld chauvinistisch (zelfs de verkeersaanduidingen zijn blauw-geel in plaats van rood-wit-zwart) en ook wel wat militaristisch. En de afwezigheid van racisme lijkt – bij ontstentenis van etnische minderheden – toch vooral een latente afwezigheid te zijn geweest; de houding ten opzichte van minderheden verslechtert nu snel met de influx van relatief grote groepen asielzoekers.

Bij Zweden denken we ook al gauw aan torenhoge belastingen. Dat valt in de praktijk reuze mee. De inkomstenbelastingen zijn vergelijkbaar met Nederland, en de BTW is circa 4%-punt hoger. Maar onderwijs en gezondheidszorg (beide van hoog niveau) zijn gratis. De totale collectieve lastendruk is dan toch lager dan in Nederland. En ook de woon- en mobiliteitskosten zijn veel lager.

Hoe doen ze dat toch? Om te beginnen delen ze natuurlijk heel veel (goede) grond en natuurlijke hulpbronnen (witte steenkool, hout, erts) met heel weinig mensen (een kleine 10 miljoen in dat grote land). En het helpt ook wel als je al vier eeuwen lang geen oorlogsschade hebt hoeven herstellen. Ook lucratief is het staatsmonopolie op de verkoop van de meeste alcoholhoudende dranken (in de *systembogalet*); de inkomsten daaruit zijn aanzienlijk hoger dan de wegen- en voertuigbelasting bij elkaar... En die vloeien via de collectieve sector toch weer terug naar de bevolking.

In memoriam

Marinus van Dam

23 mei 1944 - 2 april 2020

Marinus van Dam is geboren en opgegroeid op de boerderij van zijn ouders in Kesteren. Reeds op 5-jarige leeftijd moest hij zijn moeder missen. Na de landbouwschool en de middelbare school ging hij in militaire dienst. Daarna kwam hij thuis op de boerderij, al wilde hij liever automonteur worden. Zijn vader had een hengstenhouderij en dus moest Marinus ook naar 'd'n overkant' (van de Waal) om in het Land van Maas en Waal de merries te laten dekken.

Op die tochten leerde hij zijn vrouw Carien kennen. Na hun huwelijk in 1968 ging Marinus in Horsen wonen, de woonplaats van zijn vrouw. Opgevoed binnen een bevinde-lijk-gereformeerd kerkverband, waar de zondagen 9 en 10 van de Heidelbergse Catechismus (dat handelt over de voorzienigheid Gods) het leven bestempelden, heeft hij zich vanaf zijn huwelijk ingezet voor de Hervormde Gemeente in Horsen. Niet alleen geld en stenen hadden zijn belangstelling als kerkvoogd, hij was meer dan een beheerder. Als gelovig kerklid had de orthodoxe kant van het protestantisme zijn grote sympathie. Het mooie was dat hij andersdenkenden binnen de Protestantse Kerk en gelovigen binnen de Rooms-Katholieke Kerk als medechristen kon waarderen. De RK-diensten in het protestantse kerkje konden op zijn sympathie rekenen.

Als kerkvoogd heeft hij vrijwel altijd binnen de Protestantse Streekgemeente Maas en Waal geopereerd. Zijn uitgangspunt was duidelijk: een zelfstandige protestantse kerk in Horsen overeind houden. Binnen de Streekgemeente werd dat standpunt niet altijd op prijs gesteld. In de kerkenraad was hij praeses en vanuit het college had hij zitting in het moderamen van de Streekgemeente Maas en Waal en het moderamen van de Classis Gelderland Zuid en Oost.

Als kerkenraadslid had de kerkvoogdij in het bijzonder zijn warme belangstelling. Alle commissies op dat gebied kende hij vaak van binnenuit. Hij is vele jaren kerkvoogd en (vanaf 2004) kerkrentmeester geweest. Het onderhoud van de gebouwen was bij hem in goede handen, hij was een goed beheerder. De restauratie van de kerk en de huidige verlichting daarin is aan hem te danken. Het vrijstaande oude en vervallen gebouw Rehoboth (met twee daken boven elkaar tegen het doorleken) is onder zijn leiding vervangen door een nieuwe aanbouw aan de kerk. Toen in 1979 de Monumentenwacht Gelderland is opgericht was Hervormd Horsen de eerste abonnee. Marinus zag voor 'zijn' kerkgebouw toen al het grote voordeel van regelmatige controle voor de instandhouding. In samenwerking met de (toenmalige) SBKG Gelderland is de oude herenbank gerestaureerd.

In 2008 is hij gekozen in het bestuur van de VKB Gelderland. Vanwege zijn achtergrond was hij daar een gewaardeerde gesprekspartner die uit ervaring wist waarover hij sprak.

De paardensport en het zelf houden en fokken van paarden was zijn grote passie. Lokaal, regionaal en tevens landelijk heeft hij een grote rol gespeeld in deze sport. Hij was bestuurslid en voorzitter van Rijvereniging Rovienna Horsen, KNHS official (ponymeter, I&R-controleur en vertegenwoordiger van de Federatie), lid van de Rijtechnische Commissie van het Wehls stamboek en jurylid bij de aangespannen sport. Praten over paarden, kijken ernaar en op pad zijn voor de paardensport verveelde hem nooit. Op de dag dat Marinus overleed is vroeg in de morgen een hengstveulen geboren. Via een filmpje en foto's heeft hij het nog gezien.

De agrarische wereld had altijd zijn warme belangstelling. Zo had hij, samen met zijn vrouw, enkele jaren geleden nog een stal vol geiten!

Verder is hij in Horsen lid en voorzitter geweest van het Dorpshuisbestuur. Hij was ook actief betrokken bij de renovatie van het dorps huis. Om kosten te besparen werkte hij zelf mee aan de verbouwing. Als commissielid van het 4-mei comité Horsen was hij ook daarbij actief betrokken.

Onder de mensen zijn en samen iets voor elkaar krijgen, daar kon hij geweldig van genieten. Zijn devies was 'doe het goed en doe het anders niet'.

Voor al zijn activiteiten ontving hij in 2007 de versierselen als Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Hij zei altijd dat een lintje niet hoefde voor hem maar toen hij deze opgespeld kreeg, deed het hem meer dan hij van tevoren dacht. En hij droeg het draaginsigne met trots.

Ten gevolge van besmetting met het virus Covid-19 is hij op 2 april 2020 overleden. Een beminlijk man is van ons heengegaan. Hij ruste in vrede.

Kerken delen.

Pax Christikerk, Den Haag

Verhalen vanuit SKIN, de koepelorganisatie van internationale en migrantenkerken in Nederland

Tekst Madelon Grant (SKIN) Beeld PR

“De Pax Christikerk bestaat sinds 1964 als wijkgemeente van de PKN in Den Haag Mariahoeve. Het is een kerk waar het kennen en dienen van Jezus Christus centraal staat. Tegenwoordig is het een veelkleurige gemeenschap van ruim 100 actieve mensen, van diverse leeftijden, nationaliteiten, opleidingen, enzovoorts. Ons verlangen is dat iedereen in en vanuit de gemeenschap, in eigen tempo en met eigen gaven en talenten tot bloei kan komen. We willen ook meehelpen anderen tot bloei te laten komen, en Christus leren kennen en dienen in het dagelijks leven.”

Nevengebruik migrantenkerk

Niels Kruihof, kerkrentmeester, vertelt verder: “Voor de verbouwing van onze kerk (die twee jaar duurde en vorig najaar afgerond is) maakten drie of vier internationale en migrantenkerken gebruik van het gebouw. Van deze kerken is er één na de verbouwing gelijk weer teruggekomen. Dit is een Ethiopisch-Eritrese gemeenschap. We kennen hen al lang: één van de oprichters is zo’n dertig jaar geleden als vluchteling naar Nederland gekomen en is toen opgevangen door leden van de Pax Christikerk. Na een poosje hebben ze een eigen kerk opgericht, die zich richt op Ethiopische en Eritrese vluchtelingen en studenten in de regio Den Haag. Door deze historie voelt de Pax Christikerk voor hen ook als hun eigen gebouw. Beide kerken zijn ook verbonden aan het Missionair Platform Den Haag als partnerkerken.”

Win-win-situatie

“Later zijn er op andere dagdelen in de week andere gemeenschappen bijgekomen. Gevestigde kerken en migrantenkerken hebben allebei hun eigen specifieke uitdagingen, en het is niet altijd makkelijk om gezamenlijke diensten te organiseren. Maar natuurlijk moet je waar mogelijk contact met elkaar zoeken. Wij willen gastvrij zijn, en tegelijkertijd maken we ook duidelijke afspraken over de verhuur. Als kerkrentmeester zie ik dat als een win-win: voor de Pax Christikerk betekent het extra verhuurinkomen voor de momenten dat we zelf geen gebruik maken van het gebouw, en onze huurders hebben zo een plek om samen te kunnen komen als kerkgemeenschap.”

De Pax Christikerk te Den Haag

Honderdjarige VKB wil SKIN helpen met steunpunt kerkbeheer voor migrantenkerken. Wat geef je dan?

De VKB bestaat in 2020 honderd jaar. Graag vragen we al onze leden om een gift voor een jubileumgeschenk. De opbrengst is dan bestemd voor steun aan SKIN landelijk om (in samenwerking met het VKB Bureau) zelf een steunpunt voor kerkbeheervragen voor migrantenkerken op te zetten vanuit hun kantoor in Amersfoort. Het gaat in eerste instantie om een pilot van twee jaar, waarover de besturen van SKIN en de VKB het eens zijn. Daar is in totaal €50.000,- voor nodig. Alles wat meer zou binnenkomen, wordt echter ook aan versterking van de positie van migrantenkerken op kerkbeheergebied besteed.

Wij kregen de vraag van enkele leden (colleges van kerkrentmeesters): hoeveel verwacht u dan van ons?

Dat kunnen wij natuurlijk niet zomaar voorschrijven. Er zijn grote en kleine gemeenten lid van onze VKB. We hebben meer dan 1500 gemeenten die lid zijn. Bij het vorige jubileumfeest (75 jaar) bleek dat niet alle leden aan een gift toekwamen. Symbolisch zou kunnen zijn dat elke lid tenminste voor elk jaar dat onze vereniging bestaat één euro doneert: dus tenminste €100,-. Grotere gemeentes die wat meer kunnen geven, zouden kunnen kiezen voor €100,- per wijkgemeente.

Giften kunnen worden overgemaakt op:
NL17RABO 0102 9388 65 t.n.v. VKB, Dordrecht, onder vermelding van 'Jubileumgeschenk VKB voor SKIN'

Uit het bestuur

VERENIGINGSNIEUWS

Op 29 april werd er bestuursvergadering gehouden. Het was een video-vergadering.

Wat speelt er?

Na de opening werd er eerst stil gestaan bij een blokje: wat speelt er? Natuurlijk werd er uitgebreid stil gestaan bij de effecten van de coronacrisis voor de plaatselijke gemeenten in kerkrentmeesterlijke zin. De lijn die door de VKB is ingezet, wordt voortgezet. Wij denken mee, wij proberen belangenbehartiging te bundelen, tegelijk doen we aan reëel verwachtingsmanagement en zijn we al bezig met de lessen die deze crisis ons leert, over de verhoudingen binnen onze kerk, hoe we zaken hebben georganiseerd, en hoe onze plaats is in de samenleving. Begin mei gaat er een enquête naar alle colleges met vragen over 'coping corona': wat is uw problematiek, waar loopt u tegenaan, wat zijn uw ervaringen met hulp en ondersteuning van kerk en overheid, hoe denkt u deze crisis (financieel) door te komen. Het bestuur doet een beroep op de leden om materiaal en voorbeelden in te sturen, zodat we onze functie als kerkrentmeesterlijke belangenbehartiger in deze tijd goed kunnen vervullen.

Ook werd er stil gestaan bij nieuwe ontwikkelingen rond de woonbijdrage van predikanten. Daar zal ongetwijfeld in de aankomende tijd meer over bekend worden. De VKB zal aan de in 2019 ingeslagen weg vasthouden.

Tenslotte bespreekt het bestuur een memo van de directeur over de nadere contacten rond de samenwerking tussen VKB en de dienstenorganisatie van de kerk op het gebied van kerkbeheer. Het bestuur ondersteunt de gekozen aanpak. Beleidsprioriteiten van de VKB rond het kerkbeheer (die uiteraard afgestemd zijn op de ontwikkelingen in kerk en gemeenten) zijn leidend voor de activiteitenplannen van de aankomende jaren, maar daarin blijven we zoeken naar alle vormen van samenwerking die dat kunnen versterken.

Hoe gaan we verder?

Een tweede blokje van het bestuursoverleg bestond uit: hoe gaan we verder? Daarin werd de stand van zaken bespro-

ken rond de werving van een nieuwe voorzitter voor het bestuur. Er werd een benoemingscommissie samengesteld. Er is een wervingsbureau in de arm genomen om het proces te begeleiden. In dit nummer van *Kerkbeheer* zal een eerste wervingsadvertentie te vinden zijn.

Daarmee kwam ook aan de orde, hoe we in deze tijd de verenigingsdemocratie vormgeven, nu er geen afdelingsvergaderingen kunnen worden gehouden. Het zal erop neer komen, dat de inbreng van leden schriftelijk of per e-mail via het bureau gefaciliteerd zal worden. Vooralsnog gaat het bestuur ervan uit dat er 12 september Ledenraad kan worden gehouden. Mocht ook dat nog niet kunnen, dan zullen er (op basis van een noodregeling) ook ledenraadsbesluiten (zoals rond de jaarrekening 2019, na advisering door een financiële auditcommissie) schriftelijk of per e-mail moeten worden afgedaan.

Wat betreft de jubileumviering wil het bestuur vooralsnog uitgaan van een landelijke viering op zaterdag 21 november. Het is echter onontkoombaar dat dit in een aangepaste vorm zal moeten plaatsvinden, omdat een aantal elementen die gedurende het gehele jubileumjaar ontplooid zouden worden en ook tijdens de centrale bijeenkomst een rol zouden spelen, nu en in de aankomende tijd geen doorgang kan vinden.

Het bestuur nam met instemming kennis van het 'noodjaarplan' van het bureau, en van de notitie voortgang ICT-vernieuwing van het bureau.

Er was wat tijd nodig aan het begin om alle schapen vooraf in de digitale vergaderkooi verzameld te krijgen, maar eenmaal van start wist het bestuur zich gedisciplineerd in de afgesproken tijd door de agenda te werken. Ook een volgende keer (20 mei) zal er op deze manier worden 'vergaderd'.

■ Aanvragen e-Herkenning

Het is zover dat geregeld is hoe lokale gemeenten en diaconieën e-Herkenning kunnen aanvragen voor veiligheidsniveau 3. Dat is nodig om digitaal te kunnen communiceren met bijvoorbeeld het UWV en de fiscus, maar op termijn ook voor het aanvragen van VOGs (Verklaringen Omtrent Gedrag).

Op 23 april is er een brief naar de Colleges van Kerkrentmeesters gezonden, waarin wordt uitgelegd wat de procedure is, vanuit de eigenheid van ons kerk-zijn, zoals het nu eenmaal is.

Meer informatie vindt u via de betreffende brief. U vindt de link naar deze brief op onze website:

www.kerkrentmeester.nl/aanvragen-e-herkenning

Ook vindt u daar de link naar de modellen van de verklaringen die vervolgens zullen worden verstrekt als bij de landelijke kerk een verklaring van rechtspersoonlijkheid wordt aangevraagd.

Wacht niet langer
Vraag nu aan

EHerkenning

Straks onmisbaar, nu verkrijgbaar

■ Noodfonds Solidariteitskas

Liquiditeitssteun

Voor die gemeenten die door het wegvallen van baten vanwege Corona acuut in de liquiditeitsproblemen raken, wil de Protestantse Kerk via de Solidariteitskas een vangnet bieden. Er is een noodfonds opgericht dat snel liquiditeitssteun kan bieden door een lening te verstrekken aan deze gemeenten. Samen met partners, zoals de VKB is dit noodfonds tot stand gekomen.

Simpel en snel proces

De Solidariteitskas wil het de gemeenten zo simpel mogelijk maken om een aanvraag in te dienen. Daarom is ge-

kozen voor zo simpel mogelijke criteria en een zo snel mogelijk proces. Na het doen van een aanvraag is het de bedoeling dat de gemeente binnen 2 weken hoort of de aanvraag wordt gehonoreerd en wordt binnen 3 weken de liquiditeitssteun verleend. De aanvraag moet worden ingediend bij de Classicale Colleges voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB's). De CCBB's geven een advies, maar de Solidariteitskas neemt het besluit.

De link naar informatie over voorwaarden en aanvraagprocedure vindt u op: www.kerkrentmeester.nl/noodfonds

■ De vervangingsverzekering voor predikanten

Tekst Mercer Marsh Benefits

Ook predikanten zijn weleens ziek! Hierdoor worden alle leden van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer zo nu en dan geconfronteerd met het maken van extra kosten voor bijvoorbeeld het inhuren van een vervangende predikant.

Speciaal voor dit financiële risico biedt *Mercer Marsh Benefits* in samenwerking met de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer de Vervangingsverzekering.

Voor werknemers in loondienst bij uw gemeente loopt u als werkgever het risico dat één van uw medewerkers ziek wordt. U bent dan verplicht om het loon gedurende 2 jaar (gemaximeerd) door te betalen aan uw zieke werknemer. Voor deze loondoorbetalingsplicht kan een ziekteverzuim verzekering worden afgesloten. Omdat het niet mogelijk is om ook de predikant(en) van uw gemeente hierop mee te verzekeren, heeft *Mercer Marsh Benefits* in nauwe samenwerking met de VKB de vervangingsverzekering voor predikanten ontwikkeld.

Ook in geval van ziekte van een predikant wordt de gemeente veelal geconfronteerd met extra kosten om in de (tijdelijke) vervanging van een predikant te voorzien. De vervangingsverzekering van predikanten is specifiek afgestemd op de situatie van een predikant. In geval de gemeentepredikant wegens ziekte zijn/haar werkzaamheden niet kan verrichten keert deze verzekering een geldbedrag uit aan de kerkelijke gemeente. De uitkering die wordt verstrekt is

bedoeld om de kosten die voor de vervanging van de betreffende predikant moeten worden gemaakt te kunnen betalen. U kunt bij de vervangingsverzekering van predikanten kiezen of u alleen het eerste jaar of het eerste en het tweede jaar van arbeidsongeschiktheid wilt verzekeren.

De belangrijkste kenmerken van deze verzekering zijn:

- Keuze tussen 3 verschillende verzekerde bedragen
- Keuze om uitsluitend het eerste ziektejaar te verzekeren, of zowel het eerste als tweede ziektejaar
- Een eigen risicotermijn van 30 dagen per ziekmelding.
- Zeer scherpe jaarpremies

Voor meer informatie verwijzen wij u graag naar de speciale website: www.vkb-verzekeringen.nl. Hierop treft u alle informatie aan en kunt u zich eenvoudig aanmelden voor deze verzekering waarvan inmiddels veel gemeenten al gebruik maken! U kunt ook contact opnemen met:

Joyce den Hollander
Adviseur Zorg- en Inkomensverzekeringen
Tel. 010-4060817
info.vkb@mmc.com

HAGE Historisch Interieur ADVIES

Neem nu contact op:
Margriet Hage
06 45 032 249

hageadvies.nl
margriet@hageadvies.nl

Advies en praktische hulp bij het behoud en onderhoud van historische kerkinterieurs. Van kerkbanken tot kroonluchters, van grafzerken tot Avondmaalsstel.

- Advies over dagelijks onderhoud
- Hands-on cursussen voor kosters en beheerders
- Onderhoudsplanning
- Restauratiebegeleiding

Uitbreiding dienstverlening aan gemeenten

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

De toekomst van onze oude kerken

Tijdens de algemene vergadering van 1974 hield dr. R. Steensma, onder ander docent aan de Rijksuniversiteit van Groningen en voorzitter van de Bouw- en Restauratiecommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk, een inleiding over de toekomst van onze oude kerken. "Een oude kerk is niet alleen een monument van geschiedenis en kunst, maar kan voor de gemeente ook een geestelijke waarde hebben. Maar het kerkgebouw is bij de verkondiging van het evangelie een hulpmiddel: geen hoofdzaak, maar bijzaak. Daarom moet voor een kerkvoogd voorop staan het belang van de gemeente van Christus en niet de instandhouding van de oude kerk ter plaatse." Dr. Steensma stelt zich op het standpunt dat monumentale kerkgebouwen die een te grote financiële last voor de gemeente vormen door hun omvang of doordat ze nauwelijks meer gebruikt worden, door de kerkvoogdij aan een andere instantie dienen te worden overgedragen.

Net zoals er in Groningen en Friesland provinciale stichtingen zijn opgericht, is het voor de landelijke Kerk van belang dat ook in andere provincies dergelijke stichtingen worden gevormd. Want beter een goed onderhouden kerk die eigendom is van een neutrale stichting dan een hervormde rudne. Voorts staat de heer Steensma stil bij de restauratie van een kerk. Kerkrestauratie is zijns inziens een vorm van welzijnsbevordering, want het welzijn van de samenleving wordt bevorderd door het in goede staat houden van haar monumenten. Bij de kerk kunnen we dit weer onderverdelen in de aspecten van landschap, kunstuiting van het gebouw en gebruik voor de eredienst.

Tenslotte adviseert de heer Steensma de kerkvoogden om bij restauratie toch vooral eerst de Bouw- en Restauratiecommissie van de Kerk voor advies in te schakelen, omdat deze commissie een grondig advies opstelt en de kerkvoogdijen goede restauratie-architecten aanbeveelt. De heer Steensma rondt zijn inleiding af door de kerkvoogden op te roepen om, behalve gebruik te maken van de diensten van een restauratiearchitect, ook de nodige aandacht te besteden aan de akoestiek.

Interkerkelijke samenwerking bij plaatselijke geldwerving

In 1973 besloot de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG) om ingaande 1974 met een gezamenlijk motto de geldwervingsactie te organiseren. Er werd een prijsvraag georganiseerd om suggesties in te dienen voor een pakkende naam. Dat is tenslotte de naam 'Kerkbalans' geworden, met een jaarlijks wisselend thema.

In 1973 deden Hervormde gemeenten en Gereformeerde kerken mee onder de titel 'Kerkappèl 73'. De rooms-katholieken deden gelijktijdig mee met als thema 'Kerk van de grond'. Maar ingaande 1974 waren de deelnemende kerken zover dat zij voortaan gezamenlijk onder het motto 'Kerkbalans' de jaarlijkse geldwervingsactie voor de eigen parochie, kerk en gemeente gingen organiseren. De sterke kant van deze aanpak was en is nog: de herkenbaarheid van de actie door met één gemeenschappelijk motto en één visualisering te werken. Maar de toelichtende tekst moet op maat gemaakt worden, zoals iedere gemeente of kerk die wenst.

Inmiddels had de Hervormde Commissie Geldwerving, die de eerste paar jaar op het secretariaat-generaal van de synode haar administratieadres had, in 1974 haar domicilieadres bij de Vereniging van Kerkvoogdijen onderbracht. De samenwerking met het LCVB en de samenwerking met de synodale geldwervingscommissie betekende een bundeling van capaciteit en kennis ten dienste van de plaatselijke colleges van kerkvoogden en commissies van beheer.

Het logo van Stichting Stormbrand

Poster voor de Actie Kerkbalans in 1975 (links) en een oude uitgave van het voorlichtingsboekje 'Ruimte' (rechts).

Stormbrand en de overige verzekeringen

Door de cycloon van 10 augustus 1925, die in het stadje Borculo grote schade had aangericht, waaronder de verwoesting van de Hervormde kerk, werd de Vereniging geconfronteerd met de noodzaak voor kerkelijke gemeenten om hun gebouwen goed tegen het risico van brand en stormschade te verzekeren. In 1927 benoemde het hoofdbestuur een commissie die moest zoeken naar een vorm van verzekering van kerkelijke eigendommen tegen storm- en brandschade. Daaruit bleek onder meer dat veel kerkvoogdijen veel te laag verzekerd waren, terwijl sommige gemeenten veel te hoge premies betaalden. Omdat er een rijk arbeidsveld lag, werd de commissie binnen de Vereniging omgezet in een verzekeringscommissie met de naam Stormbrand. Stormbrand wist voordelige gemeenschappelijke verzekeringsvoorwaarden te bedingen en spoedig traden ook de hervormde diaconieën en andere hervormde instellingen tot Stormbrand toe. In 1950 had het totaal van verzekerde bedragen de 100 miljoen gulden overschreden.

Het ideaal was een eigen onderlinge te vormen, maar voor de Nederlandse Hervormde Kerk was dat te hoog gegrepen, want Stormbrand, die sinds 1957 als Stichting Stormbrand zelfstandig opereerde, beschikte over te weinig eigen vermogen om daarmee een onderlinge te vormen. Daarom werd verder gezocht naar andere mogelijkheden en kwam men uit bij de Onderlinge Verzekeringmaatschappij Donatus die sinds 1852 kerkelijke gebouwen en goederen van de rooms-katholieke parochies verzekert. Na raadpleging van haar verzekerden en met instemming van het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen, besloot het bestuur van de Stichting Stormbrand de verzekeringsportefeuille in 1975 bij Donatus onder te brengen.

Daarnaast had de Vereniging in haar hoedanigheid van tussenpersoon ook een aantal collectieve polissen op het gebied van de Variaverzekeringen opgebouwd. Dat begon in 1938 met de fraude- en berovingsverzekering die in 1954 met een polis tegen het w.a.-risico werd uitgebreid. Later werden er op collectieve basis via de verzekeringsmakelaars R. Mees & Zoonen (nu Mercer-Marsh) onder andere contracten afgesloten voor per-

soonlijke ongevallenverzekering, ongevallenverzekering voor vrijwilligers, rechtsbijstandverzekering en bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering.

Diverse brochures en ander voorlichtingsmiddelen

Om de kerkrentmeesters zo goed mogelijk van dienst te zijn, heeft de Vereniging door de jaren heen veel voorlichtingsmateriaal gemaakt. Dat begon in 1935 ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan, toen er een handleiding voor de beheerscolleges verscheen (vergelijkbaar met de huidige *Handleiding voor kerkrentmeesters*).

Om de kerkvoogden wegwijs te maken in de nieuwe kerkorde van 1951, werd in 1952 *De Gids Nieuwe Kerkorde* uitgegeven, waarin de bepalingen van de kerkorde, voorzover op colleges van kerkvoogden van toepassing, op een praktische wijze werden toegelicht.

In 1961 verscheen het voorlichtingsboekje *Ruimte*, waarin informatie aan gemeenteleden wordt verstrekt over de opbouw van de Kerk en haar gemeenten. Naast de *Handleiding ten dienste van kerkvoogden*, waarvan de eerste druk in 1960 verscheen, gaf de Vereniging in de daarna volgende jaren veel voorlichtingsmateriaal uit voor de plaatselijke geldwerving. In 1977 werd het pakket uitgebreid met de beschikbaarstelling van insignes bij jubilea van kerkelijke functionarissen en vrijwilligers.

In 2001 gaf de Vereniging samen met het Landelijk Verband van Commissies van Beheer een brochure uit waarin aan kerkvoogden en leden van de commissies van beheer aandacht werd gevraagd voor de beheersaspecten die bij 'Samen-op-Weg' aan de orde komen. Sinds 2003 heeft de Vereniging de beschikking over een website die met name de laatste jaren verder is ontwikkeld.

Bovenstaande is slechts een greep uit tal van voorlichtingsmateriaal dat tot stand is gekomen naar aanleiding van vragen van kerkvoogden. De werkwijze van de Vereniging is dan ook terecht 'vraag gericht' in plaats van 'aanbod gestuurd'.

Afkoopregeling, kerkelijke medewerkers en geldwerving

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

Niet brengen-halen voor Kerkbalans: opbrengst 2,5 procent onder gemiddelde

In gereformeerde kerken die bij Kerkbalans niet het aanbevolen systeem van 'brengen (van de folder met het toezegingsformulier) en halen (van het antwoord op Kerkbalans)' toepasten, was in 1980 de opbrengst 2,5 procent beneden de gemiddelde opbrengst gebleven. Dat schrijft rond die tijd de heer J. Vaatstra, eindredacteur van 'Administratie en Beheer', het maandblad van het LVCB, naar aanleiding van de resultaten uit de ingevulde inlichtingenstaten. Uit die informatie blijkt onder meer dat de gemiddelde stijging van alle gereformeerde kerken die reageerden 7,4 procent bedraagt, een resultaat waarmee het LVCB, gezien de financiële positie in veel gereformeerde kerken, zeker tevreden is.

De Hervormde Commissie Geldwerving meldt in dat jaar dat de stijging van de actie Kerkbalans 1980 ruim 7 procent bedraagt ten opzichte van 1979. Gemeenten die zich aan het geadviseerde systeem van 'brengen en halen' hielden boekten aanzienlijk gunstiger resultaten. Er waren, aldus het verslag van de Hervormde Commissie Geldwerving, nogal wat gemeenten die na de goede resultaten in voorgaande jaren, nu op hun lauweren waren gaan rusten en er niet meer zo zwaar aan tilden. Met schrik ervaren men dan dat de resultaten onder de maat blijven.

Gebruik van monumentale kerkgebouwen in en buiten de eredienst

In de jaren tachtig van de vorige eeuw kwam het monumentale kerkgebouw steeds meer in de belangstelling te staan. Dat werd veroorzaakt door de eerste symptomen van kerkverlating die in de grote steden zichtbaar werden. Ds. H.R. Blankesteyn hield tijdens de algemene vergadering van 25 april 1981 daarover een referaat. Hij stelde daarbij onder meer dat het in stand houden van oude kerken dienstbaar is aan pastoraat en gemeenteopbouw, want in gemeenten waar men in nieuwe kerkgebouwen het kerkelijk leven beleeft, mist men de tastbare bewijzen van het verleden. Voor de instandhouding, en dat is niet alleen voor de restauratie, van oude kerken zijn de staat, de burgerlijke gemeente en de bevolking verantwoordelijk. Zij ontlenen daaraan een recht op medegebruik.

"Bij de vraag wat er buiten de eredienst in een oud gebouw allemaal 'kan' past ons een grote mate van ruimhartigheid," vindt ds. Blankesteyn. "Wij kunnen in dit opzicht veel leren van de manier waarop onze voorouders in de middeleeuwen met hun kerken omgingen. Eenzelfde ruimhartigheid past ons bij de vraag wat er tijdens de eredienst allemaal kan en mag. Ook daarvoor kunnen we in de leer gaan bij onze voorvaders."

Activiteiten in oude kerken moeten het openbare karakter in deze gebouwen zo weinig mogelijk aantasten. Het mede gebruik van oude kerken door de overheid kan soms spanningen veroorzaken, omdat de gemeente van Christus van nature maatschappijkritisch is. Bij gezamenlijke beheersvormen is het zaak dat de kerkelijke gemeente zich verzekert van permanente toegankelijkheid tot en het gebruiksrecht van een deel van het gebouw: koor, crypte, een kapel, bijvoorbeeld.

Minister mr.
Fons van der Stee

Kwart miljard voor kerkelijke pensioenen

Minister mr. Fons van der Stee van Financiën heeft namens de Staat der Nederlanden op 18 mei 1981 een overeenkomst met een aantal kerkgenootschappen getekend over de beëindiging van de financiële verhouding tussen de staat en acht kerkgenootschappen. De minister was daartoe door de ministerraad gemachtigd. Van de zijde van de kerken tekenden prof. mr. I.A. Diepenhorst en mr.

F.H.M. van Spaendonck, voorzitter en secretaris van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO).

De overeenkomst hield onder meer het volgende in:

- De staat stelt f250 miljoen beschikbaar aan de kerkgenootschappen en stopt vervolgens de uitbetaling van de rijkstraktementen en -pensioenen aan de kerkelijke voorgangers, alsmede de bijdrage in de kerkelijke bestuurskosten (portvrijdom);
- Deze f250 miljoen wordt overgemaakt aan een stichting die door deze acht kerkgenootschappen wordt gevormd en wordt gebruikt ter versterking van de kapitaaldekking van de predikants- en priesterspansioenen;
- Deze stichting zal openstaan voor de kerken die na 1815 uit de toen bestaande kerken zijn voortgekomen;
- De portvrijdom die genoten wordt voor correspondentie tussen kerkelijke colleges loopt nog tien jaar door, maar zal daarna ook verdwijnen.

Bij de Hervormde gemeenten, die jaarlijks van de staat per predikantsplaats zo'n f2.000 à f2.500 ontvingen, betekende dit dat zij vanaf 1982 deze bijdrage niet meer kregen. De praktijk was immers dat de totale kosten van de predikantsplaats, waaronder het traktement en de pensioenbijdrage, door de Hervormde gemeente werd betaald. De jaarlijkse bijdrage van het Rijk in de vorm van rijkstraktement en rijkspensioen, was dus een jaarlijkse inkomstenpost van zo'n f2.000 tot f2.500 die per 1 januari 1982 ging vervallen.

Rechtspositie plaatselijke medewerkers

Sinds vele jaren is de rechtspositie van plaatselijke medewerkers (zoals kosters, beheerders, organisten) in discussie. Omdat de synode eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw voor de administratieve medewerkers die in dienst zijn van de landelijke kerk, een bindende rechtspositieregeling had aangenomen, was de Raad voor de Kerkelijke Medewerkers van de Nederlandse Hervormde Kerk van mening dat die ook moest gelden voor de medewerkers op plaatselijk vlak, waardoor voorkomen werd dat er rechtsongelijkheid tussen gelijksoortige functies ging ontstaan.

De Kerk heeft voor grote groepen personen (predikanten, kerkelijke medewerkers op provinciaal en landelijk vlak, kerkmusici, catecheten, pastorale medewerkers; de kerkelijk werker was toen nog niet in beeld) algemene arbeidsvoorwaardenregelingen vastgesteld. Ook vanuit dit gezichtspunt is het alleszins redelijk dat plaatselijke medewerkers ook aanspraak kunnen maken op een voor hen eensluidende regeling. Het hoofdbestuur van de Vereniging adviseerde de colleges van kerkvoogden om de rechtspositieregeling voor plaatselijke medewerkers toe te passen.

Geldwerving nu geboekt

In het najaar van 1982 verscheen in pocketvorm de uitgave *Kerk en geldwerving*, een boekje dat door ds. W.H. den Ouden, onder andere voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, was samengesteld. Na een verkorte verhandeling over economische invloeden op het leven van de plaatselijke gemeente, toont Den Ouden in dit boekje vervolgens aan hoe uniek de positie van de Nederlandse kerken is in vergelijking met die in het buitenland.

Na 1950 geraken de kerkvoogdijen in het defensief: voordien vooral georiënteerd op het beheer van bezittingen

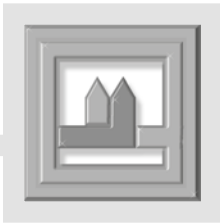

Omslag van het boekje 'Kerk en geldwerving' van W.H. den Ouden.

waarvan de opbrengst voldoende zou moeten zijn voor de instandhouding van het plaatselijk kerkelijk leven, moesten de colleges van kerkvoogden zich op actieve geldwerving gaan richten. Het werd financieel slechter, lag dat aan de offervaardigheid van de gemeenteleden of aan de falende organisatie? Het antwoord laat zich raden: de scheiding van bestuur en beheer was funest. Daarom was het beheer niet opgewassen tegen de problemen van geldwerving. Voor die geldwerving is motivatie nodig, die in het oude systeem niet voor de hand liggend was.

De kerk verandert, schrijft ds. Den Ouden. Vervelend dat de contouren van de toekomstige kerk niet duidelijk zijn, maar wel wordt een nieuw beleid gevraagd. Hoe zou je de Kerk organiseren als het helemaal opnieuw zou kunnen beginnen? Het boek eindigt met gegevens over Kerkbalans en het bijdragepatroon, hoe deze jaarlijkse actie wordt opgezet en waarom in deze vorm. Ds. Den Ouden sluit af met de opmerking dat schriftelijke geldwerving alleen (een folder, een persoonlijke brief e.d.) onvoldoende is. Vanzelfsprekend moet het drukwerk er goed verzorgd uitzien, maar de grote kracht van Kerkbalans ligt in het mondeling appel op de gemeenteleden.

Nu, na 38 jaar Kerkbalans, is de door ds. Den Ouden gepropageerde systematiek van plaatselijke geldwerving aan de digitalisering aangepast en om de persoonlijke betrokkenheid te vergroten worden er gepersonificeerde brieven opgesteld, en dergelijke. Maar het boekje *Kerk en geldwerving* biedt ook in 2020 nog praktische en nuttige tips voor het opzetten van een verantwoorde geldwervingsactie.

Onderscheidingen van de VKB

In verband met de coronacrisis zullen er in het land niet of nauwelijks onderscheidingen zijn uitgereikt. Daarom is besloten het publiceren van toegekende onderscheidingen op te schorten. Wanneer de coronacrisis achter de rug is, kerkdiensten weer gehouden kunnen worden en er weer onderscheidingen worden uitgereikt, zetten wij deze rubriek uiteraard weer voort.

Rectificatie

In de vorige editie van 'Kerkbeheer' is abusievelijk vermeld dat de heer W. Fokkens een gouden VKB-onderscheiding heeft ontvangen vanwege 40 jaar kosterschap. Dat is niet correct. De heer Fokkens is 40 jaar organist in Den Haag – West.

GOUD

toegekend aan:

Warner Fokkens, Den Haag
– West, 40 jaar organist

W. Fokkens, Den Haag - West

Koninklijke onderscheidingen

Ook dit jaar kregen weer vele mensen – hoewel op een iets andere wijze dan andere jaren – een koninklijke onderscheiding. Vanwege het coronavirus zal het opspelden van de versierselen later, op een nog nader te bepalen datum, plaatsvinden.

Graag ontvangen wij de namen (met eventueel een foto) van de gedecoreerden die ter gelegenheid van Koningsdag 2020 vanwege hun kerkelijke activiteiten een koninklijke onderscheiding ontvingen voor publicatie in het juni nummer van *Kerkbeheer*. De eerste opgave zie u reeds hiernaast.

Uw opgave kunt u zenden naar info@kerkrentmeester.nl.

De heer J.N. Rijzinga, Rotterdam-Noordrand, penningmeester kerkelijke gemeente

schaapsound

KERKGELUIDSINSTALLATIES

PRESENTATIE/KERKTV

AKOESTIEK

NETWERK/WIFI

VERLICHTING

DOMOTICA

Zwolle | Ridderkerk | Roermond

www.schaapsound.nl

Voor VKB zijn
we op zoek naar:

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

Voorzitter van het bestuur

Met hart voor de PKN en de plaatselijke kerk.
Dienend leider. Beleidsvormend. Om in gezamen-
lijkheid te werken aan pro-actief kerkbeheer,
voor de kerk van nu en de kerk van de toekomst!

PANDION
Geloof in LEIDERSCHAP

Kijk op www.pandionleiderschap.nl
of neem contact op met
Gerard Veldman, 06-830 78470

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com

